

Konkurences padome

**Rīgas pilsētas Daugavas labā krasta
siltumapgādes zonas siltumenerģijas
iepirkuma tirgus uzraudzība**

Publiskais ziņojums

Rīga

2024

SATURS

Ievads.....	3
1. Pašreizējā siltumenerģijas iepirkuma sistēma.....	4
2. Viedokļi par iknedējas iepirkumu sadalīšanu lotēs	11
3. Atlikumsiltuma ieviešanas problemātika	12
4. Atlikumsiltuma izmantošanas ietekme uz konkurenci.....	15
5. Viedokļi par saīsinātu siltumenerģijas iepirkšanas periodu	18
6. Citu valstu pieredze	21
7. Siltumenerģijas iepirkuma modeļa analīze	22
8. Secinājumi un priekšlikumi	28

IEVADS

- 1 Konkurences padome 2023. gadā saņēma vairāku mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju iesniegumus ar lūgumu izvērtēt Akciju sabiedrības "Rīgas Siltums" (turpmāk – RS) rīcību Rīgas pilsētas Daugavas labā krasta siltumenerģijas tirgū, lai novērstu mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju nepamatotu izslēgšanu no dalības RS organizētajā iknedēļas iepirkuma daļā, un sniegt savu novērtējumu par RS Rīgas pilsētas Daugavas labā krasta siltumenerģijas tirgus attīstības priekšlikumu atbilstību konkurences tiesību noteikumiem. Vienlaikus RS 09.01.2023. saņemtajā iesniegumā tika izteikti priekšlikumi atlikumsiltuma iespējamo modeļu ieviešanai un regulatīvās vides sakārtošanai ar aicinājumu vairākām iesaistītajām institūcijām atbilstoši savai kompetencei izvērtēt atlikumsiltuma modeļa ieviešanas iespējamību. Savukārt 26.05.2023. RS vēstulē par siltumenerģijas tirgus attīstības priekšlikumiem tā informēja par ierosinājumu palielināt rīkoto iknedēļas izsoļu biežumu no vienas reizes nedēļā uz trīs reizēm nedēļā, ieviešot iepirkuma procedūru divu dienu periodam siltumenerģijas piegādei darba dienās un trīs dienu periodam nedēļas nogalē. Skaidrības labad norādāms, ka šajā ziņojumā ar mazajiem siltumenerģijas ražotājiem ir saprotami tādi ražotāji, kuri norādīti turpmāk ziņojuma trešajā rindkopā, izņemot Akciju sabiedrību "Latvenergo" (turpmāk – LE). LE ir lielākais siltumenerģijas ražotājs Daugavas labajam krastam. Savukārt RS ir galvenā siltumenerģijas piegādātāja Rīgā, tostarp Daugavas labajā krastā. Vienlaikus RS veic siltumenerģijas ražošanu (Daugavas kreisajā krastā), pārvadi un realizāciju.
- 2 KP 30.06.2023., ņemot vērā iesniegumus un pamatojoties uz KL 7. panta pirmās daļas 1. punktu, nolēma ierosināt *Rīgas pilsētas Daugavas labā krasta siltumapgādes zonas siltumenerģijas iepirkuma tirgus uzraudzību* (turpmāk – Tirgus uzraudzība). Tirgus uzraudzības mērķis ir padziļināta konkurences situācijas analīze par 2020.–2023.gadu siltumenerģijas iepirkuma Rīgas pilsētas Daugavas labā krasta tirgū. Tirgus uzraudzībā ir vērtēta šī brīža iepirkuma sistēma (iknedēļas siltumenerģijas iepirkumi), kā arī iespējas veicināt konkurenci siltumenerģijas iepirkuma tirgū. Tirgus uzraudzībā ir vērtēta arī atlikumsiltuma iepirkuma aktualitāte. Vienlaikus KP norāda, ka šajā ziņojumā lietotais termins atlikumsiltums turpmāk ir saprotams gan kā blakusprodukts, gan atlikuma siltumenerģija vai arī, piemēram, siltumenerģijas pārpalikums. KP skaidro, ka no konkurences tiesību vērtējuma tam kā blakusproduktu vai pārpalikuma siltumenerģiju nosauc nav būtiskas nozīmes, jo būtiskākais patērētāju un gala lietotāju interesēm ir tas, ka jebkura siltumenerģija, kas tiek pārdota vai iepirkta, pirmšķietami ir uzskatāma par vienotu preci un līdz gala lietotājam (patērētājam) rezultātā centralizētajā apgādes sistēmā nonāk viens produkts - siltums.
- 3 Lai izprastu tirgus darbības principus, struktūru un pastāvošo konkurences situāciju tirgū, KP analizēja publiski pieejamu informāciju, Sabiedrības ar ierobežotu atbildību "Rīgas Enerģija" (kopš 04.04.2024. nosaukums mainīts uz SIA "RigaVest CHP", turpmāk – RV CHP), SIA "Gren Rīga" (turpmāk – GR), Sabiedrības ar ierobežotu atbildību "Juglas Jauda" (turpmāk – JJ), SIA "Eco Energy Rīga", (turpmāk – EER), SIA "Rīgas BioEnerģija" (turpmāk – RBE), RS, LE, kā arī Klimata un enerģētikas ministrijas (turpmāk – KEM) un Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas (turpmāk – Regulators) sniegto informāciju un viedokli. Tāpat tika analizēts no tirgus dalībnieka iesniegtais Kopenhāgenas ekonomistu (*Copenhagen Economics*) (turpmāk – CE) siltumenerģijas iepirkuma modeļa Rīgā ekonomiskais novērtējums.

1. PAŠREIZĒJĀ SILTUMENERĢIJAS IEPIRKUMA SISTĒMA

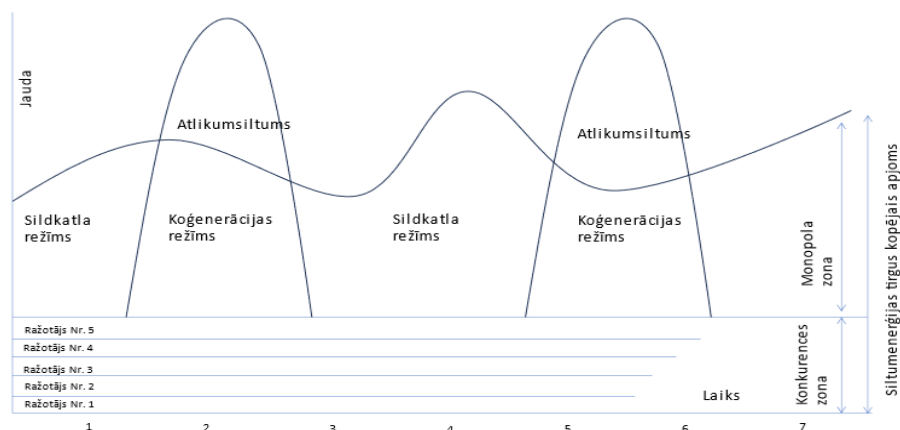
- 4 Enerģētikas likuma (turpmāk – EL) 49. panta otrā daļa paredz, ka RS kā sistēmas operatoram ir pienākums siltumenerģijas iepirkšanā no siltumenerģijas ražotājiem balstīties uz ekonomiskā pakāpeniskuma principu, atbilstoši kuram RS izvērtē ražotāju iesniegtos siltumenerģijas apjoma un cenu piedāvājumus un iesniedz ražotājiem pieprasījumu par siltumenerģijas apjomu nākamajai tirdzniecības nedēļai. Visi ražotāji ir uzskatāmi par neatkarīgajiem siltumenerģijas ražotājiem EL 1. panta 30. punkta¹ izpratnē, jo tie neveic saražotās siltumenerģijas sadali vai pārvadi sistēmā, bet pārdod siltumenerģiju centralizētās siltumapgādes sistēmas operatoram RS saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem par siltumenerģijas pirkšanu un pārdošanu un Rīgas pilsētas Daugavas labā krasta siltumapgādes sistēmas siltumenerģijas iepirkumu procedūru norises noteikumiem, kas ir minēto līgumu neatņemama sastāvdaļa.
- 5 Daugavas labā krasta siltumapgādes sistēmas zonā par siltumenerģijas ražošanu RS centralizētās siltumapgādes sistēmas vajadzībām savā starpā konkurē neatkarīgie siltumenerģijas ražotāji, un šajā zonas daļā nav RS siltumenerģijas ražošanas avotu².
- 6 Šajā zonā RS centralizētās siltumapgādes sistēmas vajadzībām siltumenerģijas pieprasījuma apjomu, ņemot vērā siltumenerģijas ražotāju faktiskās siltumenerģijas ražošanas iespējas, Daugavas labā krasta siltumapgādes sistēmas zonā piedāvā RV CHP, GR, JJ, EER, RBE un arī LE, kura siltumenerģijas ražošanas tarifs apstiprina Regulators. Lai šādā situācijā nodrošinātu cenu konkurences apstākļus, pastāv centralizētā siltumapgādes operatora RS izveidots siltumenerģijas iepirkuma procedūras mehānisms³. Proti, RS plāno siltumenerģijas pieprasījumu un reizi nedēļā daļu no siltumenerģijas apjoma, kas nepieciešams Daugavas labā krasta siltumapgādes nodrošināšanai, iepērk no neatkarīgajiem siltumenerģijas ražotājiem iepirkuma procesā. Iknedēļas iepirkuma procedūrā konkursējamais apjoms ir salāgots ar RV CHP, GR, JJ, EER, RBE uzstādītajām siltumenerģijas ražošanas jaudām, tādējādi nodrošinot sacīkstes principu. Minētā siltumenerģijas iepirkuma konkursējamajā apjomā nav ietverta LE ražošanas jauda.
- 7 Līdz ar to šobrīd Rīgā, Daugavas labajā krastā, siltumenerģijas iepirkšana ir sadalīta divās daļās, kur viena daļa (konkurences zona) tiek izsludināta par siltumenerģijas apjomu, ko mazie, neatkarīgie ražotāji un LE piedāvā nākamai tirdzniecības nedēļai un kas salāgota ar mazo siltumenerģijas ražotāju uzstādītajām siltumenerģijas ražošanas jaudām. Ja kāds no neatkarīgajiem ražotājiem kādā nedēļā tehnisku vai citu iemeslu dēļ neplāno darboties, tad arī šī (konkurences zona) daļa samazināsies par attiecīgā ražotāja potenciāli piegādājamo apjomu. Bet otra iepirkuma daļa tiek veikta par atlikušo siltumenerģijas apjomu, kas konkrētajā nedēļā ir nepieciešams RS, lai nodrošinātu tam nepieciešamo siltumenerģijas apjomu. To pēc uzstādītās siltumenerģijas ražošanas jaudas un ražošanas iespējām spēj nodrošināt tikai viens tirgus dalībnieks – LE. Otrajā iepirkuma daļā nepastāv konkurence, jo viss atlikušais, nepieciešamais siltumenerģijas apjoms konkrētajā nedēļā tiek iepirkts no LE.
- 8 Esošo siltumenerģijas iepirkuma sistēmu raksturo divas paralēli pastāvošas tirgus

¹ neatkarīgais ražotājs – energoapgādes komersants, kas ražo elektroenerģiju vai siltumenerģiju, bet neveic tās sadali vai pārvadi sistēmā, kurā ir iekļauts

² Daugavas labā krasta siltumapgādes zonā savu darbību veic un saražoto siltumenerģiju piedāvā RS meitas uzņēmums – SIA "Rīgas BioEnerģija"

³ RS noteikumi paredz, ka iepirkuma procedūra ir siltumenerģijas iepirkums cenu aptaujas veidā siltumenerģijas ražošanas apjomam, kuru var piegādāt ne mazāk kā 2 (divi) ražotāji. Iepirkuma procedūra ir jāriko tad, ja piedāvājumus var iesniegt vismaz 2 siltumenerģijas tirgus dalībnieki.

daļas, kurās tiek iegādāta siltumenerģija (skat. 1. attēlu):

1. attēls. Daugavas labā krasta siltumenerģijas iepirkšanas sistēma, iekļaujot atlikumsiltumu

Avots: RS 24.08.2023. atbilde.

- 9 **Monopola zona** – siltumenerģijas tirgus daļa, kuru tehniski spēj saražot un piedāvāt tikai viens tirgus dalībnieks (LE). Cenu, par ko tiek sniegts šis pakalpojums, līdzīgi kā visiem sabiedriski regulētiem publiskās infrastruktūras pakalpojumiem, apstiprina Regulators, nosakot atbilstošu tarifu.
- 10 **Konkurences zona** – siltumenerģijas tirgus daļa, uz kuru var pretendēt ne mazāk kā 2 siltumenerģijas ražotāji, t. sk. LE, atbilstoši RS izdotiem Siltumenerģijas iepirkumu procedūru norises noteikumiem⁴. Tā iekļauj visu mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju piedāvātās jaudas summu – uz 2024.gada martu tā ir 170 MW.
- 11 Tirgus uzraudzībā iegūtā informācija liecina, ka siltumenerģija tiek ražota, izmantojot atšķirīgas siltumenerģijas ražošanas tehnoloģijas. LE siltumenerģija tiek ražota TEC-1 un TEC-2. Atbilstoši LE skaidrotajam TEC ir vairāku iekārtu kopums un primāri ir paredzēts elektroenerģijas ražošanai. TEC-1 ir tīra koģenerācijas stacija, kura praktiski visu elektroenerģijas ražošanas procesā radušos siltumenerģiju ir spiesta dzesēt, apsildot centralizētās siltumapgādes siltumenerģijas nesēju, bet TEC-2 ir jaukta tipa stacija, kurā ražošanas procesā radušos siltumenerģiju ir iespējams izmantot lietderīgi, apsildot centralizētās siltumapgādes siltumenerģijas nesēju. Savukārt RS papildus paskaidrojusi, ka TEC-1 visu elektroenerģijas ražošanas procesā radušos siltumenerģiju ir iespējams izmantot lietderīgi, vienīgi piegādājot to Rīgas centralizētajā siltumapgādes sistēmā (CSS), bet TEC-2 ir jaukta tipa stacija, kurā elektroenerģijas ražošanas procesā radušos siltumenerģiju ir iespējams izmantot divos veidos: 1) lietderīgi piegādājot to Rīgas Daugavas labā krasta CSS vai 2) izvadot atmosfērā (kondensācijas process). Vienlaikus atbilstoši LE skaidrotajam jaukta tipa stacijām tādām kā TEC-2, pastāvot tehnoloģiskas iespējas papildu elektroenerģijas kā primārā produkta ražošanai darboties: a) tīrā kondensācijas režīmā⁵; b) daļējā kondensācijas/koģenerācijas režīmā⁶, c) pilnā koģenerācijas režīmā⁷. LE arī ražo

⁴ <https://www.rs.lv/saturs/siltumenerģijas-iekirkumu-proceduru-norises-noteikumi>

⁵ visu siltuma blakus produktu dzesē pret apkārtējo vidi

⁶ dzesē daļu no siltuma pret apkārtējo vidi, bet daļu lietderīgi izmanto centralizētās siltumapgādes siltumnesēja sildīšanai atkarībā no pieprasījuma

⁷ visu siltumu lietderīgi izmanto centralizētās siltumapgādes siltumnesēja sildīšanai, atkarībā no

siltumenerģiju dabasgāzes ūdenssildāmo katlu režīmā. LE siltumenerģiju ražo no dabasgāzes. TEC-2 2021. gadā ar ES fondu atbalstu tika nodota ekspluatācijā siltuma akumulācijas tvertne⁸, kurā var tikt uzkrāta daļa no saražotās siltumenerģijas, lai to vēlāk izmantotu nodošanai centralizētajā siltumtīklā. Savukārt neatkarīgie siltumenerģijas ražotāji, kā RV CHP un GR, siltumenerģiju ražo biomasas koģenerācijas stacijā no šķeldas. GR ir dzesēšanas torņi, un pastāv iespējas darboties daļēji kondensācijas režīmā, bet atbilstoši GR skaidrotajam šāds režīms netiek izmantots. JJ 1/3 siltumenerģiju ražo dabasgāzes koģenerācijas stacijā, bet 2/3 siltumenerģijas tiek saražota, izmantojot šķeldu ūdenssildāmā katlā. JJ gāzes koģenerācijas iekārtām atšķirībā no LE TEC nav tehnisku iespēju elektroenerģiju ražot kondensācijas režīmā. EER ražo siltumenerģiju koksnes biomasas katlu mājā, arī RBE siltumenerģiju ražo ūdenssildāmos katlos, izmantojot šķeldu.

- 12 Siltumenerģijas tirgu raksturo sasaiste ar noteiktu laika nogriezni un kopējo pieprasījuma apjomu. Pašlaik nav iespējams noteiktā laika nogrieznī radušos produktu iepirkt un izlietot citā laikā. Jebkuros apstākļos kopējais pieprasījums tiek apgūts, vispirms dodot iespēju konkurences zonas dalībniekiem. Pārējais RS siltumenerģijas apjoms tiek iepirkts no monopola zonā esošajiem LE siltumavotiem TEC-1 un TEC-2 par tādu cenu, kāds ir aktuālais Regulatora noteiktais tarifs.
- 13 Esošo modeli RS izstrādājusi un ieviesusi, pamatojoties uz Akciju sabiedrības "LAFIPA" 2017. gadā veiktu izpēti projektu "Siltumavotu darbības operatīvās vadības pamatprincipi un siltumenerģijas iepirkumu organizācijas noteikumi" (turpmāk – Izpēti projekts). Izpēti projektā secināts, ka ekonomiski izdevīgi un tehniski iespējami ir nedēļas un mēneša iepirkuma varianti, kas nodrošina zemāko siltumenerģijas iepirkuma cenu un sagādā pietiekamu siltumenerģijas apgādes drošumu. Nedēļas periods tika izvēlēts, jo tas ļauj precīzāk plānot siltumapgādes sistēmas darbību, pielāgojoties dažādiem mainīgajiem apstākļiem, kas var dot ekonomisku efektu, salīdzinot ar dienas vai mēneša periodu. Savukārt JJ skaidrojusi, ka faktiski šāds tirgus modelis ir darbojies jau no 2008. gada, kad siltumenerģijas tirgū ienāca JJ. Modelis tika iestrādāts JJ piedāvātajā siltumenerģijas līguma projektā, un šī līguma projekta autors bija LE. 2017. gadā modelis tika nedaudz modificēts pēc vairāku jaunu tirgus dalībnieku ienākšanas tirgū. RS Tirgus uzraudzībā skaidrojuši, ka iedibinātais tirgus modelis ir radīts no šodienas atšķirīgu apstākļu situācijā. Šobrīd ir būtiski mainījies situācija elektroenerģijas tirgū – ir ievērojamas cenu svārstības nedēļas un dienas ietvaros, TEC-1 un TEC-2 ražošana vairs neesot pakārtota obligātā iepirkuma sistēmai (OIK).
- 14 RS līdzšinēji pastāvošo siltumenerģijas tirgus modeli iedala 2 sezonālos periodos:
 - a) apkures sezona un pārejas periods, kad siltumenerģijas iepirkuma kopējais apjoms pārsniedz konkurences zonas apjomu. Šo periodu atbilstoši RS sniegtajai informācijai raksturojot pastāvīgas konkurences trūkums. Proti, zemu elektroenerģijas tirgus cenu gadījumā, paredzot, ka LE nenotiks ražošana ar koģenerācijas iekārtām, pārējie ražotāji var iepirkumā piedalīties ar cenām, kas ir tuvas LE tarifiem vai neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju pagaidu tarifa griestiem;
 - b) vasaras sezona (aptuveni 4 mēneši), kad iespējamais siltumenerģijas ražotāju piedāvājums pārsniedz siltumenerģijas pieprasījumu un

pieprasījuma

⁸ Pieejams: <https://www.elektrum.lv/lv/uznemumam/tirgus-apskats/tec-2-divas-jubilejas-uz-nakotnes-slieksna/>

iepirkuma procedūra ietilpst konkurences zonā (nav nepieciešams pirkt siltumenerģiju no monopola zonā esošā LE). Vasaras sezonā saasinātas konkurences rezultātā iepirkuma procedūrā saņemtā vidējā cena samazinās gandrīz 2 reizes, salīdzinot ar apkures sezonu. Konkurējošas daļas iepirkumā neatkarīgie ražotāji ievērojami samazina cenas, kad vasaras sezonā sākas konkurence pašu starpā. Cenu atšķirība sivas konkurences rezultātā pārsniedz sezonālās kurināmā (šķelda) izmaksu svārstības.

- 15 Kopējo nedēļas siltumenerģijas pieprasījuma prognozi tirgus apgabalam nosaka RS, balstoties uz Latvijas Vides ģeoloģijas un meteoroloģijas centra prognozēm par gaisa temperatūru un vēja ātrumu. Konkurences zonā saražoto siltumenerģiju iepērk prioritāti, un no monopola zonas tiek iepirkts tikai trūkstošais apjoms pēc atlikuma principa. Kā norāda RS, LE savas tiesības "sastādīt konkurenci" konkurences zonā vēsturiski izmanto salīdzinoši reti (triju gadu periodā līdz šim brīdim LE ir piedalījies konkurences zonā 27 tirdzniecības nedēļās), proti, periodos, kad tai ir pamats uzskatīt, ka elektroenerģijas ražošana izraisīs ilgstošu atlikumsiltuma apjomu, kas pārsniegs monopola zonā ietilpināmo apjomu.
- 16 Papildus 2022. gadā Ukrainas kara izraisītās energoresursu krīzes rezultātā mazajiem neatkarīgajiem siltumenerģijas ražotājiem (izņemot LE un JJ⁹) tika ieviesti pagaidu tarifa griesti, jo atšķirība starp šķeldas un dabasgāzes kurināmā izmaksām kļuva ievērojama. Šādi tarifu griesti pastāvēja arī 2023. gadā un šobrīd vēl nav atcelti. Tas nozīmē, ka pārdotās siltumenerģijas vienošanās cena nevar pārsniegt Regulatora noteikto neatkarīgā siltumenerģijas ražotāja siltumenerģijas ražošanas pakalpojuma tarifu¹⁰. Mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju siltumenerģijas krīzes tarifu augšējās robežas apstiprināja Rīgas valstspilsētas pašvaldības aģentūra "Rīgas enerģētikas aģentūra". Līdz ar to visiem neatkarīgajiem ražotājiem šobrīd ir spēkā Regulatora apstiprināts tarifs vai ar "Rīgas enerģētikas aģentūra" saskaņota vienošanās cena. Atbilstoši RV CHP un GR sniegtajai informācijai negatīvu ietekmi uz mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju konkurētspēju veicina tiem noteiktais cenu regulācijas mehānisms, kas uz nenoteiktu laiku nostiprināts EL 49. panta 1.¹ daļā¹¹. Vienlaikus KEM¹² uzskata, ka, īstenojot Rīgas siltumenerģijas tirgus darbības pilnveidojumus, būtu atceļams uz Rīgas siltumenerģijas tirgū strādājošajiem mazajiem neatkarīgajiem siltumenerģijas ražotājiem attiecināmais EL 49. panta 1.¹ daļā noteiktais ierobežojums.
- 17 Analizējot no neatkarīgajiem siltumenerģijas ražotājiem saņemtās atbildes, secināms, ka EER uzskata, ka Daugavas labā krasta siltumenerģijas iepirkuma sadalīšana ir tirgu kropļošana un konkurences bremsēšana, kā rezultātā esošais Daugavas labā krasta siltumenerģijas iepirkuma modelis ir veidots un dod priekšrocības tikai LE. Turklāt esošais modelis liedz paplašināt vai izveidot jaunas ražotnes no atjaunojamiem energoresursiem. Līdzīgu viedokli kā RV CHP pauž arī citi tirgus dalībnieki, norādot, ka pastāvošais siltuma iepirkuma modelis, kurš mākslīgi siltuma iepirkšanu sadalījis 2 daļās, neatbilst patērētāju interesēm un ir konkurenci kropļojošs. EER redzējumā tirgus dalīšana divās daļās rada tiešas

⁹ LE un JJ ir SPRK noteikts siltumenerģijas tarifs. JJ saražotajai siltumenerģijai jau 01.10.2008. tika noteikts siltumenerģijas tarifs (SPRK 01.10.2008 lēmums Nr. 355) tāpat kā LE TECiem. Kopš tā brīža JJ tarifs ir vairākkārt pārskatīts un šobrīd JJ ir spēkā tarifs atkarībā no dabas gāzes cenas, kurš tika apstiprināts ar SPRK 29.06.2023. lēmumu Nr. 72.

¹⁰ Enerģētikas likuma 49. pants (¹¹) <https://likumi.lv/ta/id/49833-energetikas-likums>

¹¹ (¹¹) Ja neatkarīgais siltumenerģijas ražotājs pārdod siltumenerģiju siltumenerģijas apgādes sistēmas operatoram, kura triju gadu vidējais lietotājiem piegādātās siltumenerģijas apjoms pārsniedz 2 000 000 megavatstundu gadā, tā pārdotās siltumenerģijas vienošanās cena nevar pārsniegt regulatora noteikto neatkarīgā siltumenerģijas ražotāja siltumenerģijas ražošanas pakalpojuma tarifu.

¹² KEM 22.05.2023. vēstule Nr. 1-17/833

priekšrocības LE, tādējādi kropļojot tirgu, jo LE tiek dotas tiesības vienu un to pašu produktu (siltumenerģiju) tirgot par divām dažādām cenām. Tādu pašu viedokli ir snieguši arī JJ un RV CHP. Garantēts realizācijas apjoms (jeb tirgus daļa) ir uzskatāms par priekšrocību, jo priekšrocība ir iespēja darboties ārpus konkurences apstākļiem.

- 18 No neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju atbildēm secināms, ka jau šobrīd nepastāv šķēršļi sludināt iepirkumu par daudz lielāku apjomu no visas iepērkamās siltumenerģijas daudzuma arī apkures periodā. Piemēram, RV CHP ieskatā, ir jāpārskata tirgus garantētā un konkursa daļas proporcijās, kas ierobežos LE iespējas manipulēt ar "atmaidēm" starp konkursa un garantēto apjomu. Ja LE spēj piedāvāt iepirkumā cenu, kas zemāka par tarifu, tad vienīgais konkurenci nekropļojošais veids ir piedāvāt šo atlaidi visam siltumenerģijas apjomam vienādā apmērā, nevis konkursa apjomā tirgot siltumenerģiju par 60 EUR/MWh, bet ārpus konkursa par 180 EUR/MWh.
- 19 JJ norāda, ka ir nepieciešamas palielināt konkurējošo tirgus daļu līdz apjomam, kas pārsniedz neatkarīgo ražotāju apjomu apmēram divas reizes, vai arī no konkursa apjoma, izņemot balansējošās siltumenerģijas apjomu, bet par pārējo apjomu rīkojot izsoli. Šāds risinājums dotu ieguldījumu gan konkurences veicināšanā, gan arī siltumenerģijas cenas samazināšanā patērētājiem. Uz esošā siltumenerģijas iepirkuma modeļa maiņas nepieciešamību, pārejot uz vienotu apjomu, norāda arī GR.
- 20 Ņemot vērā, ka siltumenerģijas patēriņš nedēļā nav vienmērīgs un ka LE vienīgā saņem maksu par uzstādīto siltuma jaudu no RS, tad, RV CHP ieskatā, maksu par uzstādīto jaudu varētu piemērot t. s. pīķu slodžu nodrošināšanai.
- 21 Atbilstoši tirgus uzraudzībā iegūtai informācijai KP secina, ka šobrīd maksu par sistēmas balansēšanu LE maksā tikai RS, tai skaitā par balansēšanas pakalpojumu, kas tiek nodrošināts, lai balansētu visus mazos neatkarīgos siltumenerģijas ražotājus. Siltumenerģijas sistēmas balansēšana atbilstoši EL noteiktajam ir sistēmas operatora organizēts process, kas nodrošina ikbrīža līdzsvaru starp sistēmā ievadīto enerģiju un no sistēmas izvadīto enerģiju. RS nespēj nodrošināt balansēšanu, jo tai nav siltumenerģijas ražošanas vienību Daugavas labajā krastā. Attiecīgi, RS ir nepieciešams balansēšanas pakalpojumu sniedzējs, kas šajā gadījumā ir LE, kas ir vienīgais iespējamais balansēšanas pakalpojumu sniedzējs. Elektroenerģijas sistēmā katrs ražotājs ir spiests patstāvīgi algot savu balansējošo partneri. Kā norāda RS, siltumenerģijas sistēmas īpatnību dēļ, tas ir risināts kā centralizēts pakalpojums. Faktiski tas, kas no mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju puses tiek uzskatīts kā priekšrocība, vienlaikus ir balansēšanas pakalpojums, kuru tie izlieto, ja nespēj nodrošināt to piedāvātās siltumenerģijas jaudas apjomus konkrētā nedēļā, kad nepieciešama sistēmas balansēšana, bet par to nenorēķinās, uzliekot šo slogu RS. Labā prakse balansēšanas nodrošināšanai būtu ņemama no elektroenerģijas balansēšanas analogijas. Līdz ar to par balansēšanas pakalpojumu būtu jānorēķinās katram neatkarīgajam siltumenerģijas ražotājam pašam, nevis tikai RS un nākotnē būtu ieviešama balansatbildība. Līdz ar to KP vērtējumā balansēšanas pakalpojums un saņemtā maksa no RS nav uzskatāma par priekšrocību par uzstādīto siltuma jaudu, jo LE siltumavoti papildus siltumenerģijas ražošanai, nodrošina unikālus pakalpojumus siltumenerģijas sistēmas uzturēšanai (turpmāk – Sistēmas pakalpojumi), kādus Daugavas labā krasta siltumenerģijas tīkla zonā nesniedz un tehniski nespēj sniegt citi ražotāji (t. sk. RS). Šie Sistēmas pakalpojumi ir: 1) siltumenerģijas sistēmas balansēšana (gan citu siltumenerģijas sistēmas dalībnieku balansēšanu, gan siltumenerģijas sistēmas pieprasījuma svārstību kompensēšana, t. sk. "pīķa" periodu siltumslodzēs); 2) siltumenerģijas sistēmas drošuma rezerves uzturēšana (siltumslodze līdz pat apmēram 1000 MW, t. sk. ar rezervētu avārijas kurināmo), t. sk., atslēdzoties pašu ražošanas iekārtai ar lielāko jaudu; 3) siltumenerģijas

sistēmas hidraulikas pakalpojumi visa Rīgas pilsētas Daugavas labā krasta siltumenerģijas sistēmas pieprasījuma apjomā (sistēmas piebarošana un tīkla spiediena sūkņu nodrošināšana).

- 22 JJ norāda, ka iepirkuma rezultātā RS ir iepirkusi siltumenerģiju no LE par Regulatora noteikto tarifu, bet nav iepircis siltumenerģiju no kāda no neatkarīgajiem ražotājiem par cenu, kura ir zemāka par šo Regulatora noteikto tarifu. Šāds iepirkuma iznākums, JJ ieskatā, ir apšaubāms no ekonomiskā pakāpeniskuma principa ievērošanas viedokļa. Minēto var risināt, aizliedzot LE piemērot atlaides tikai siltumenerģijas apjomam konkurējošā tirgus daļā un uzliekot par pienākumu piemērot tādas pašas atlaides arī apjomam nekonkurējošā tirgus daļā. JJ un RV CHP ir norādījušas, ka esošā siltumenerģijas iepirkuma sistēma nesasniedz ekonomiskā pakāpeniskuma principu, jo tiek iepirkta siltumenerģija par Regulatora noteikto tarifu (kurš ir augstāks par tirgus cenu) nekonkurējošā tirgus daļā. Ja tirgū ir pieejama lētāka siltumenerģija, bet tā netiek iepirkta, savukārt vienlaicīgi tā tiek pirktā no dārgāka ražotāja – ekonomiskā pakāpeniskuma princips netiek ievērots. RV CHP vērtējumā, nepērkot lētāko pieejamo siltumenerģiju, RS ne tikai neievēro ekonomiskā pakāpeniskuma principu, bet arī nelietderīgi izmanto finanšu resursus un tādējādi izšķērdē Rīgas iedzīvotāju līdzekļus. Vienlaikus gan RV CHP norāda, ka LE un pārējo pretendentu iesniegtās cenas konkursa apjomā nav salīdzināmas, jo LE papildus apmaksai par katru saražoto siltumenerģijas vienību saņem arī maksu par uzstādīto siltuma jaudu, kas nosedz daļu no fiksētajām LE izmaksām. Bez balansēšanas pakalpojuma novērtējuma, kas skaidrots **Error! Reference source not found.**1. rindkopā, KP ieskatā, gadījumā, ja mazajiem neatkarīgajiem siltumenerģijas ražotājiem būtu jāmaksā jaudas maksa, tad to piedāvātā siltumenerģijas cena konkurējošā daļā varētu būt atšķirīga, tai palielinoties.
- 23 GR skaidro, ka konkurence Daugavas labā krasta siltumenerģijas tirgū attīstās un strādā vasarā pašreizējā RS iepirkuma modeļa ietvaros. Tomēr ziemā joprojām dominē LE, kura tirgus daļa vairākkārt pārsniedz pārējo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju tirgus daļu. Vasarās konkurences rezultātā cenas ir būtiski zemākas nekā LE noteiktais siltumenerģijas ražošanas tarifs. Lai turpmāk nodrošinātu investīciju ienākšanu minētajā siltumenerģijas tirgū, nepieciešams panākt tādu tirgus modeli, kas veicina tālāku attīstību un pārlietu neierobežo pārējo neatkarīgo tirgus dalībnieku konkurētspēju, tai skaitā tiem nelabvēlīgiem nosacījumiem dalībai siltumenerģijas tirgū. Šādi nelabvēlīgi nosacījumi var būt gan konkurenci kroplojošs siltumenerģijas iepirkuma modelis, gan peļņas ierobežojošs regulējums. Tirgus principiem jābūt stabiliem, un investīcijas ir iespējamās vienīgi tad, kad tirgū netiek veiktas izmaiņas, kas pasliktina apstākļus kādam no ražotājiem ilgtermiņā. LE ir virkne priekšrocību iepretim neatkarīgajiem siltumenerģijas tirgus dalībniekiem. RS siltumenerģijas iepirkuma tirgus strukturēts tā, ka LE vienmēr ir rezervēta lielākā daļa siltumenerģijas pieprasījuma (proti, otrā garantētā lote jeb garantētais apjoms) pat tad, ja šī daļa pārsniedz visu neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju kopējo nominālo jaudu. GR skatījumā, iepirkuma sadalīšana divās daļās nav pamatota, jo tā dod būtiskas priekšrocības vienam dominējošā stāvoklī esošam tirgus dalībniekam – LE. LE var nopelnīt gan no savas garantētās tirgus daļas un vēl papildus no tās tirgus daļas, par kuru tiek rīkota izsole. Mainot siltumenerģijas iepirkuma tirgus modeli un pārejot uz vienotu apjomu, tiktu likvidēta viena no LE piešķirtajām priekšrocībām, kas tai ir divdaļīgā tarifa gadījumā, kas paredz maksājumus par uzstādīto jaudu arī laikā, kad siltumenerģija netiek ražota.
- 24 RBE, kas ir RS meitas sabiedrība, ieskatā, šobrīd Rīgas Daugavas labā krasta pastāvošā siltuma iepirkuma sistēma, sadalot siltumenerģijas iepirkšanu divās daļās, ir efektīva un piemērota esošajai tirgus situācijai. Arī LE par pastāvošo Daugavas labā krasta centralizētās siltumapgādes iepirkuma sistēmu iebildumu

nav.

- 25 Savukārt RS par iepirkuma sadalīšanu divās daļās, atbildot uz mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju viedokļiem un iebildumiem, skaidrojusi, ka nepiekrīt mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju viedokļiem, ka Daugavas labā krasta siltumenerģijas iepirkuma sadalīšana ir tirgus kropļošana un konkurences bremsēšana, jo sadalījums tiek noteikts, balstoties uz mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju uzstādītajām siltumenerģijas ražošanas jaudām. Ar laiku, palielinoties šīm uzstādītajām siltumenerģijas ražošanas jaudām, palielināsies konkurences zonas apjoms. RS skatījumā, ja nepastāvētu sadalījums monopola zonā un konkurences zonā, iknedēļas siltumenerģijas tirgū konkurence nepastāvētu vispār, jo visiem neatkarīgajiem siltumenerģijas ražotājiem ir zināms (tas ir publiski pieejams) LE noteiktais siltumenerģijas tarifs, un faktiski mazie neatkarīgie siltumenerģijas ražotāji varētu piedāvāt siltumenerģiju arī par tādu pašu cenu kā LE vai 1 centu zemāku un tāpat iegūtu tiesības pārdot savu saražoto siltumenerģiju. Līdz ar to cenai kā konkurējošam elementam nebūtu nozīmes. Proti, siltumenerģija tiktu iegādāta no pilnīgi visiem siltumenerģijas ražotājiem un iztrūkstošais apjoms no LE. Tas, kā salistētos šie piedāvājumi, būtu nenozīmīgi, jo konkurējošs tirgus nepastāvētu. Faktiski RS nodrošinātu garantēto siltumenerģijas tirgus iepirkumu. Iepriekš minēto apsvērumu dēļ RS nevar piekrist arī mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju viedoklim, ka esošais siltumenerģijas modelis liedz mazajiem neatkarīgajiem siltumenerģijas ražotājiem paplašināt vai izveidot jaunas ražotnes no atjaunojamiem energoresursiem. Kā jau RS norādījusi, ienākot tirgū jaunam siltumavotam, konkursējamās zonas apjoms tiek palielināts par konkrētā siltumavota uzstādīto ražošanas jaudu. Katra konkrētā siltumavota ražošanas jauda MW, kas var piedalīties iknedēļas siltumenerģijas tirgū ir noteikta starp RS un neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju noslēgtajā līgumā par siltumenerģijas pirkšanu un pārdošanu. Tā kā garantētais apjoms, RS ieskatā, var būt tad, ja tas ir nemainīgs, bet LE apjoms ir mainīgs, atkarībā no siltumavotu ražošanas jaudām un no tā, kuri mazie neatkarīgie ražotāji piedalās konkrētās nedēļas siltumenerģijas iepirkuma procesā, un saistītais jautājums ir arī balansēšana, jo neatkarīgi no tā, kuri neatkarīgie ražotāji piedalās iknedēļas iepirkumā, RS kā sistēmas operatoram, ir pienākums nodrošināt visu patēriņa pieprasījuma siltumenerģijas apjomu, tad RS nevar piekrist apgalvojumam, ka garantēts realizācijas apjoms (jeb tirgus daļa) ir uzskatāms par priekšrocību. Vienlaikus RS nepiekrīt mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju apgalvojumiem, ka iepirkuma dalīšana divās daļās rada tiešas priekšrocības LE, tādējādi kropļojot tirgu, jo LE tiek dotas tiesības vienu un to pašu produktu (siltumenerģiju) tirgot par divām dažādām cenām, jo tirgum, tostarp RS, nav iespējams identificēt, ar kādu produktu LE startē konkursējamā apjomā. Iepriekš izklāstīto apsvērumu dēļ RS neredz pamatojumu mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju apgalvojumam, ka jau šobrīd nepastāv šķēršļi sludināt iepirkumu par daudz lielāku apjomu no visas iepērkamās siltumenerģijas daudzuma arī apkures periodā. Tā kā konkursējamais apjoms tiek noteikts, balstoties uz mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju uzstādītajām jaudām, tad RS nav saprotams, uz kādiem apsvērumiem būtu balstāms konkursējamā apjoma palielinājums, un RS nav saprotams šāds ierosinājums un tā faktos balstīts pamatojums. Līdz ar to KP uzskata, ka RS ir vērtējama un realizējama pakāpeniska pāreja uz brīva tirgus atvēršanu, ļaujot tirgum pašregulēties.
- 26 Savukārt LE skaidro, ka īstermiņā cena ir neelastīga, t. i., pieprasījumu nosaka nevis piedāvājuma cena, bet klimatiskie apstākļi, kā rezultātā piegādātāji savstarpēji konkurē par iepriekš definētu apjomu, un ražošanas apjoma palielināšana ir iespējama tikai uz citu ražotāju rēķina, nevis pieprasījuma palielināšanos. Vidējā termiņā – gada periodā – siltumenerģijas pieprasījuma svārstības ir izteikti sezonālas. Var nodalīt divus krasi atšķirīgus periodus: apkures

sezonu, kurā siltumenerģijas piegādes apjomu nav iespējams nodrošināt ar savstarpēji konkurējošiem apjomiem (pastāv tā sauktais neapstrīdētais ražošanas apjoms, kuru var piegādāt tikai LE), un vasaras sezona, kurā jebkurš no ražotājiem ir aizstājams. LE skaidro, ka siltuma iepirkuma apjoma dalījums notiek ar mērķi nodalīt neapstrīdamo apjomu no konkurencei pakļautā jeb apstrīdamā apjoma. Šāda siltuma iepirkšanas sadalīšana divās daļās nodrošina konkurenci daļā, kur objektīvi konkurence ir iespējama. LE ieskatā, jebkāda siltumenerģijas iepirkuma apjoma palielināšana, gan palielinot iepērkamos MW, gan pagarinot periodu, kuram siltumenerģija tiek iepirkta, mazinās konkurenci un ieguvumus galapatērētājiem, turpretī iepirkuma apjoma samazināšana vai tirdzniecības perioda samazināšana palielinās konkurenci un ieguvumus patērētājiem.

- 27 LE ieskatā, patērētāju ekonomiskie ieguvumi no šī brīža izveidotā RS siltuma iepirkuma modeļa rodas tāpēc, ka kopumā siltumenerģija tiek iegādāta par iespējami zemāko cenu. Attiecībā uz LE piedāvājumiem ir redzams, ka kopumā apjomi, kas papildus tiek pirkti no LE iknedēļas iepirkumos, ļauj efektīvāk izmantot LE atlikumsiltumu. Savukārt vides ieguvumi rodas no izmešu samazinājuma. Aplūkojot patērētāju ekonomiskos ieguvumus, LE paskaidro, ka ar atlaidēm pārdod tikai atlikumsiltumu jeb tādu siltumu, kas elektroenerģijas ražošanas procesā neizbēgami rodas un tiktu izmests apkārtējā vidē, ja netiktu ekonomiski pārdots pircējam. Atlikumsiltuma lietderīga izmantošana īstermiņā teorētiski ir iespējama tikai, ja: 1) RS ir spējīga īstermiņā iegādāties papildu apjomus, uzkrājot tos, bet šobrīd tehniski šādu iespēju LE nesaredz; 2) RS ir spējīga aizstāt kādu citu ražošanas avotu vai piegādātāju. LE ieskatā, RS kā vienīgajai pircējai ir pienākums gan pret patērētājiem, gan pret akcionāru efektīvi izmantot siltumenerģijas produktus ar mazākajām ražošanas izmaksām. Tāpēc tieši RS jābūt primāri ieinteresētai siltumenerģiju iepirkt veidā, kas veicina sacensību starp piegādātājiem.
- 28 Savukārt KEM viedoklis¹³ par šobrīd pastāvošo Rīgas Daugavas labā krasta siltumapgādes zonas siltumenerģijas iepirkuma sistēmu ir, ka tā nav pretrunā ar siltumenerģijas tirgu regulējošiem normatīvajiem aktiem. Bet KEM ir uzsākusi darbu pie grozījumu sagatavošanas EL ar mērķi precizēt siltumenerģijas tirgus nosacījumus, t. sk. atlikumsiltuma jautājumu. KEM norādījusi, ka dažādās tirgus situācijās siltumenerģijas ražotāju piedāvājumi var būtiski atšķirties.

2. VIEDOKĻI PAR IKNEDĒĻAS IEPIRKUMU SADALĪŠANU LOTĒS

- 29 Analizējot neatkarīgo tirgus dalībnieku viedokļus Tirgus uzraudzībā, no šī brīža perspektīvas redzami atšķirīgi viedokļi. EER uzskata, ka nepastāv ekonomisks pamatojums iepirkuma dalīšanai lotēs. Arī RV CHP pauž viedokli, ka šobrīd šāds dalījums ierobežo konkurenci, jo sākotnēji, ieviešot dalījumu lotēs, mērķis bija dot ražotājiem iespēju piedāvāt dažādas cenas un tādā veidā korigēt ražošanas apjomu, kā arī nodrošināt iespēju neatkarīgajiem siltumenerģijas ražotājiem iesniegt piedāvājumu, ņemot vērā to ražošanas jaudas. Taču faktiski šobrīd iknedēļas iepirkumu dalījums lotēs ir galvenais instruments, ar kura palīdzību LE veic manipulācijas tirgū. LE var faktiski piedāvāt "atlaidi" vienā vai dažās lotēs, un tādā veidā no iepirkuma tiek izslēgti citi ražotāji, kuru cenas turklāt ir zemākas par LE tarifu. RV CHP ieskatā, tikai apstākļos, kad konkurss tiktu sludināts par visu apjomu, dalījums lotēs būtu saglabājams. Ja konkurss noritētu par visu apjomu un LE uzvarētu vienu vai divas lotes, tad pārējais apjoms tiktu piešķirts nākamajam lētākajam pretendētājam un tikai atlikušais siltums tiktu iepirkts no LE par tarifu. Tādējādi dalījums lotēs ir tieši saistīts ar apjomu, par kādu tiek rīkots iepirkums.

¹³ 11.09.2023. vēstule Nr. 1-13/1474

- 30 Savukārt JJ uzskata, ka iknedēļas iepirkuma sadalīšana lotēs ļauj neatkarīgajiem ražotājiem piedāvāt tirgū arī nepilnu ražošanas apjomu, ja par šo apjomu ir uzvarēts iepirkumā. JJ uzskata, ka šāds dalījums padara iepirkumu elastīgāku un neierobežo konkurenci.
- 31 GR papildus iesniedza CE ekonomistu veiktu neatkarīgu izvērtējumu par esošo siltumenerģijas iepirkuma modeli (turpmāk – CE Ziņojums). Tajā CE norādīja uz esošā modeļa nepilnībām un iespējamajiem ieguvumiem un trūkumiem, ieviešot vienas lotes modeli. CE Ziņojumā bija secināts, ka pastāvošais iepirkuma modelis ir labvēlīgs patērētājiem tikai īstermiņā, bet nestimulē konkurenci ilgtermiņā. Pāreja uz vienas lotes sistēmu varētu radīt cenu pieaugumu īstermiņā, taču tas radītu zemākas cenas ilgtermiņā, stimulējot visefektīvāko ražotāju tālāku paplašināšanos.
- 32 Analizējot atšķirīgos tirgus dalībnieku viedokļus par iknedēļas iepirkumu dalīšanu lotēs, KP vērtējumā, lotes ieviestas ar mērķi pielāgoties dažādiem tirgus apstākļiem. Siltumenerģijas iepirkuma tirgus attīstās un vērtējams kā dinamisks. Nākotnē, potenciāli palielinoties konkurējošās daļas apjomam, var mainīties arī piedāvātais lotes apjoms. Līdz ar to, KP vērtējumā, iknedēļas iepirkuma dalīšana lotēs nevarētu būt par kavējošu pamatu jaunu konkurentu vai ražošanas vienību ienākšanai siltumenerģijas tirgū.

3. ATLIKUMSILTUMA IEVIEŠANAS PROBLEMĀTIKA

- 33 Ievērojot, ka RS vērsusies KP ar priekšlikumu par iespējamiem atlikumsiltuma ieviešanas modeļiem siltumenerģijas tirgus attīstībai un KP saņēma mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju iebildumus par atlikumsiltuma ieviešanu, KP apskatīja atlikumsiltuma iespējamo problemātiku un pieprasīja tirgus dalībnieku viedokļus par to. Vienlaikus šis Tirgu uzraudzības mērķis nav risināt aktuālo atlikumsiltuma definīcijas jautājumu, kas ir KEM kompetences jautājums. Tāpat šis Tirgus uzraudzības mērķis nav konstatēt, vai LE atlikumsiltums rodas atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 11. decembra direktīvas Nr. 2018/2001 par no atjaunojamajiem energoresursiem iegūtas enerģijas izmantošanas veicināšanu (pārstrādāta redakcija) (turpmāk – Direktīva 2018/2001) definīcijai.
- 34 Tirgus uzraudzībā iegūtā informācija liecina, ka lielākajai daļai mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju Rīgā ražošanas procesos vai elektroenerģijas ražošanas procesā blakusprodukts jeb atlikumsiltums neveidojas.
- 35 EER skaidroja, ka ražošanas procesā veidojas tikai lietderīgi izmantojama siltumenerģija. EER ražošanas procesā neveidojas lieka siltumenerģija, kas jebkādā veidā būtu jārealizē.
- 36 RBE skaidroja, ka siltumenerģijas ražošanas procesā nevar rasties atlikumsiltums. Katlu mājā uzstādītās tehnoloģiskās iekārtas nevar radīt blakusproduktu un to piedāvāt tirgū.
- 37 JJ paskaidroja – ir būtiski izprast terminu "**atlikumsiltums**". Papildus JJ izteicās, ka nevienam no Rīgas mazajiem neatkarīgajiem ražotājiem, ieskaitot arī pašu JJ, nav tehnisko iespēju ražot elektroenerģiju kondensācijas režīmā, bet tikai koģenerācijas režīmā. Koģenerācijas stacijas pēc savas būtības tiek būvētas, balstoties uz konkrētajā vietā pieejamo siltumslodzi, ne elektroenerģijas izstrādi, lai varētu maksimāli efektīvi izmantot koģenerācijas procesu. JJ koģenerācijas ražošanas procesā nerodas blakusprodukts/atlikumsiltums, bet tiek saražoti divi produkti – siltumenerģija un elektroenerģija.
- 38 RV CHP norādīja, ka tās koģenerācijas stacijā ražošanas procesā tiek radīti divi produkti – elektroenerģija un siltumenerģija – un tos nav iespējams saražot vienu bez otra. Tā faktiski arī ir koģenerācijas jēdziena nozīme – vienlaicīga siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošana vienotā tehnoloģiskā procesā. RV

- CHP koģenerācijas staciju nav iespējams darbināt kondensācijas režīmā.
- 39 Savukārt GR skaidroja, ka tās koģenerācijas stacija var strādāt režīmā, kad daļa no siltumenerģijas netiek lietderīgi izmantota, t. i., tiek izvadīta pa skursteni vai tiek izpūsta gaisā, bet šajos darbības režīmos GR nebūtu tik konkurētspējīgi, līdz ar to tie netiek izmantoti normālā stacijas darbībā. Atbilstoši GR skaidrojumiem klasiska atlikumsiltuma, kas rodas rūpniecības procesā kā blakusprodukts, savākšana un tā temperatūras palielināšana (70°C –100°C) lietderīgai izmantošanai Rīgas centralizētās siltumapgādes vajadzībām ir saistīta ar investīcijām atbilstošos tehnoloģiskajos risinājumos. Tomēr šādu projektu realizēšanai nav nepieciešams ieviest īsāku siltumenerģijas iepirkuma procedūru. GR jau veic atlikumsiltuma atgūšanu no dūmgāzēm, palielinot koģenerācijas stacijas efektivitāti. GR skaidro, ka atlikumsiltuma rašanās un izmantošana ir iespējama, taču daudz mazākā apmērā, nekā uz to norāda RS vai LE. GR ieskatā, atlikumsiltumu vajadzētu izmantot efektivitātes uzlabošanai un pēc tam var apsvērt tā pārdošanu siltumenerģijas tirgū pēc tiem pašiem nosacījumiem, kas attiecināmi uz ikvienu siltumenerģijas ražotāju. Vienlaikus GR attiecībā par TEC-1 un TEC-2 norādīja, ka šīs koģenerācijas stacijas ir speciāli būvētas diviem mērķiem – elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanai, līdz ar to, atbilstoši GR skaidrotajam, LE siltums nav blakusprodukts atbilstoši Direktīvas 2018/2001 definīcijai. To pamatojot arī vairāki tehniskie atzinumi.¹⁴
- 40 GR un RV CHP Tirgus uzraudzībā norādījuši, ka JRC pētījuma 12.–13. lpp. minēts, ka par atlikumsiltumu nav uzskatāms siltums no koģenerācijas stacijām, ņemot vērā, ka koģenerācija kā tehnoloģisks process pats par sevi ir energoefektivitātes pasākums pēc noklusējuma, jo tas samazina atlikumsiltumu, izmantojot kurināmo efektīvākā veidā, un tālab šāds koģenerācijas stacijas ražots siltums nav atlikumsiltums jeb ražošanas blakusprodukts. Līdz ar to GR un RV CHP, atsaucoties uz JRC pētījumu, paskaidro, ka faktiski koģenerācijas stacijās saražotais siltums, tostarp arī apstākļos, kad stacijas darbojas kondensācijas režīmā (kā tas ir TEC-2 gadījumā), tiek uzskatīts par lietderīgi saražoto siltumu un nevis par atlikumsiltumu, ņemot vērā, ka siltuma iegūšana no koģenerācijas stacijas, kas ir bijusi projektēta tieši šim mērķim – vienotā tehnoloģiskā ciklā ražot gan elektroenerģiju, gan arī siltumenerģiju, nevar tikt uzskatīts par atlikumsiltumu.
- 41 Savukārt LE par TEC darbību skaidroja, ka LE atlikumsiltums rodas divās situācijās:
- 1) kad TEC energobloks ražo elektroenerģiju kondensācijas režīmā un siltumenerģiju nākas caur dzesētājiem izlaist gaisā;
 - 2) kad TEC energobloks darbojas nepilnīgi noslogotā koģenerācijas režīmā (*jauktajā režīmā*) un tikai daļu no siltumenerģijas piegādā patērētājiem un atlikušo daļu izlaiž caur dzesētājiem gaisā. Šajā gadījumā, LE ieskatā, atlikumsiltums ir neizbēgams produkts, kas rodas, ražojot primāro produktu – elektroenerģiju.
- 42 Papildus, kā norāda LE un RS, atlikumsiltums ir produkts, kas rodas tieši elektroenerģijas tirgus svārstību rezultātā. Tāpat ir radusies būtiska atšķirība starp

¹⁴ Joint Research Centre (JRC) tehniskais ziņojums skaidro, ka atlikuma siltums saistīts ar efektivitātes trūkumu un augstas efektivitātes koģenerācijas stacijās kā TEC-2 atlikuma siltuma vērtība ir maza un nevar tikt uzskatīta par ekonomiski pamatotu to savākt. 7. lapa: "[A]tlikuma siltumam un aukstumam būtu jābūt blakusproduktam, t.i., ne izmantotās sistēmas izmantošanas mērķim, bet nenovēršamam iznākumam, kas saistīts ar efektivitātes trūkumu. Nozīmīgi, sākotnēji projektētās siltumenerģijas ieguve no siltuma, koģenerācijas vai WtE stacijas nevar tikt uzskatīts par atlikuma siltumu, bet nenovēršamais siltums no šādas stacijas var." 17. lapa: "Siltuma iegūšana no koģenerācijas stacijas, kas šim mērķim tikusi projektēta, nav atlikumsiltums [...] Augstas efektivitātes koģenerācijā, kas pieņemot, ka darbojas ar vismaz 85% efektivitāti, šis daudzums [atlikumsiltuma] vienmēr tiks uzskatīts, ka ir zemāks par 15% un ļoti zemas vērtības. Praksē, šāda maza daudzuma atlikuma siltuma atgūšana no koģenerācijas varētu nebūt ekonomiski pamatota, jo prasa ieguldījumus siltuma atgūšanā un tādējādi nav paredzams, ka tiks plaši izmantota." Avots: Joint Research Centre (2021) Defining and accounting for waste heat and cold.

- dabasgāzes un šķeldas kurināmā izmaksām.
- 43 LE skaidro¹⁵, ka tā jau šobrīd piedāvā atlikumsiltumu iknedēļas izolēs. Apjoms un cena ir atkarīga no papildu izmaksu pieauguma darbības režīma maiņai, balstoties uz labāko pieejamo informāciju par elektroenerģijas tirgu piedāvājuma izteikšanas brīdī. Atlikumsiltuma lietderīga izmantošana (no ekonomiskā un vides viedokļa) ir iespējama tikai tad, ja par šo apjomu ir iespējams samazināt ražošanu no cita siltumavota. Līdz ar to iepirkuma tirgus nosacījumos ir jāparedz, ka konkurējošās piegādes ir savstarpēji aizvietojamas, pretējā gadījumā atlikumsiltuma izmantošana nav iespējama. Šāda nepieciešamība ir atkarīga no elektroenerģijas cenas tirgū. Atlikumsiltuma pārdošanas periodi var būt gan vasarā, gan ziemā.
- 44 RS skaidroja,¹⁶ ka Latvijā liels apjoms atlikumsiltuma rodas TEC un līdz šim nenotiek tā efektīvs izlietojums siltumapgādes nozarē. RS skaidro, ka, pretēji Direktīvā 2018/2001 noteiktajam mērķim, Latvijā atlikumsiltums netiek efektīvi izmantots. Nedz nacionālais, nedz Eiropas Savienības tiesību aktu regulējums neparedz atlikumsiltuma apjoma ierobežošanu siltumenerģijas tirgū. Atlikumsiltuma apjomu tāpat kā jebkuru citu siltumenerģiju limitē siltumenerģijas pārvades sistēmas kapacitāte un patēriņa pieprasījums.
- 45 Vienlaikus savā atbildes vēstulē¹⁷ KEM apliecināja, ka ir būtiski nošķirt, kāda siltumenerģija, kas saražota koģenerācijas iekārtā, uzskatāma par lietderīgo siltumenerģiju, bet kāda – par atlikumsiltumu. Šobrīd EL nenosaka, kā nošķirt šādu siltumenerģiju. KEM ieskatā, siltumenerģija, kas saražota koģenerācijas iekārtā, kura primāri paredzēta elektroenerģijas ražošanai un kuras siltuma jauda ir mazāka par elektrisko jaudu, ir uzskatāma par atlikumsiltumu. Savukārt tāda siltumenerģija, kas koģenerācijas iekārtā, kura primāri paredzēta siltumenerģijas ražošanai un kuras siltuma jauda ir lielāka par elektrisko jaudu, saražota, lai apmierinātu ekonomiski pamatotu siltumapgādes pieprasījumu, ir uzskatāma par lietderīgo siltumenerģiju. Tātad tas, vai koģenerācijas iekārtā saražotais siltums uzskatāms par lietderīgo siltumenerģiju vai atlikumsiltumu, ir atkarīgs no pašas koģenerācijas iekārtas veida un enerģijas ražošanas profila.
- 46 Grozījumu EL anotācijas kopsavilkumā¹⁸ skaidrots, ka atlikumsiltums pēc būtības ir tāds siltums, kas kā blakusprodukts rodas ražošanas procesos – rūpnieciskās ražošanas vai *enerģijas ražošanas procesos*, un minētais saražotais siltums netiek izmantots vai atgūts pašā ražošanas procesā, jo minētais saražotais apjoms pārsniedz procesā nepieciešamo apjomu, un tas zustu gaisā vai ūdenī, ja minētajam ražošanas procesam nebūtu pieeja centralizētajai siltumapgādes sistēmai, kurā šo saražoto siltumu ievadīt un tādējādi atgūt. Anotācijā teikts, ka atlikumsiltums *var būt elektroenerģijas ražošanas procesā radītais siltums*, jo minētajos procesos siltums rodas jebkurā gadījumā un tā rašanos nav iespējams novērst. Atlikumsiltums var būt, ja siltums ir ražots no AER vai no fosilās izcelsmes energoresursiem. Tomēr anotācijā skaidri netiek paskaidrots, vai, LE TEC ražojot elektroenerģiju kondensācijas režīmā, rodas atlikumsiltums Direktīvas 2018/2001 izpratnē.
- 47 Ņemot vērā iepriekš minēto, Tirgus uzraudzībā iesaistīto komersantu un institūciju viedokļi jautājumā, kas skar atlikumsiltuma rašanos LE TEC-2, atšķiras. KEM kā enerģētikas politikas veidotāja viedoklis Tirgus uzraudzībā liecina¹⁹, ka LE atlikumsiltums var rasties, uz ko pretēji norāda mazie neatkarīgie ražotāji.
- 48 Vienlaikus KP secina, ka KEM kā atbildīgajai institūcijai par klimata un enerģētikas

¹⁵ LE 23.08.2023. vēstule Nr. 01VD00-07/1210

¹⁶ RS 24.08.2023. vēstule Nr. N-2023/4611

¹⁷ KEM 11.09.2023. vēstule Nr. 1-13/1474

¹⁸ Grozījumi Enerģētikas likumā, anotācijas 3-4.lp., pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS14/saeimalivs14.nsf/0/A47E6F6315B25E1AC2258AAF0038E2BE?OpenDocument>

¹⁹ KEM 11.09.2023. vēstule Nr. 1-13/1474

politikas jomu ir pienākums skaidri definēt, kāda siltumenerģija var tikt uzskatīta par atlikumsiltumu un kurām komersabiedrībām tas potenciāli var rasties Direktīvas 2018/2001 izpratnē.

- 49 KEM atzīst²⁰, ka šobrīd nav noteikts, kas, saražojot koģenerācijas iekārtā, būtu uzskatāms par lietderīgo siltumenerģiju, bet kas – par atlikumsiltumu. Tomēr KEM 12.04.2024. vēstulē Nr. 1-13/658. uz KP norādi, ka attiecībā pa atlikumsiltumu KP ieskatā, ja siltumenerģijas tirgū ir plānots integrēt atlikumsiltumu, būtu nepieciešams specifiski definēt, kas tiek uzskatīts par atlikumsiltumu koģenerācijas procesā, kā arī būtu nepieciešams norādīt, kādām komercsabiedrībām var rasties atlikumsiltums, KEM norādījusi, ka Direktīva Nr. 2018/2001 neietver atsevišķu atlikumsiltuma, kas veidojies koģenerācijas procesā, definīciju, kā arī informē, ka vairākkārtējās KEM sarunās ar siltumenerģijas ražotāju pārstāvjiem tika secināts, ka specifiskas atlikumsiltuma koģenerācijas procesā definīcijas ieviešana varētu veicināt atsevišķu tirgus dalībnieku izslēgšanu no atlikumsiltuma integrēšanas siltumtirgū un šādi varētu ierobežot konkurenci siltumenerģijas tirgū, veicinot arī nelietderīgus enerģijas zudumus. Līdz ar to specifiska ražotāju loka noteikšana, kā darbības rezultātā varētu rasties atlikumsiltums, KEM ieskatā, ilgtermiņā ierobežotu konkurenci, jo atlikumsiltums var rasties dažādu ražotāju un komersantu darbības rezultātā, piemēram, atlikumsiltums rodas jau minētajā koģenerācijas procesā kā blakusprodukts, tas rodas datu centros, apstrādes rūpniecības komersantu ražotnēs, pārtikas ražotnēs.
- 50 Savukārt Regulators sniedza viedokli²¹ atlikumsiltuma jautājumā, ka viens no EL mērķiem ir veicināt sekundāro energoresursu izmantošanu, nosakot, ka sekundārie energoresursi ir tie, kuri rodas jebkura veida tehnoloģiskajos procesos kā blakusprodukts, arī tehnoloģiskajā procesā neizlietotā enerģija, kas ir derīga tālākai izmantošanai. Proti, siltumapgādes sistēmas operatora pienākums ir siltumenerģijas apgādes pakalpojumu lietotāju labā izvēlēties saimnieciski izdevīgāko siltumenerģijas iepirkuma risinājumu. Regulators akcentē, ka Enerģētikas politikas izstrāde – organizēt un koordinēt enerģētikas politikas īstenošanu, kā arī izstrādāt enerģētikas politikas nozari reglamentējošo tiesību aktu projektus – ietilpst KEM kompetencē, līdz ar to arī jautājumi par atlikumsiltuma regulējumu un ieviešanas tirgū pieļaujamību skaidrojami ar KEM, kuras atbildībā ir ieviest normatīvo aktu regulējumā Direktīvas 2018/2001 prasības. Turklāt Regulators arī paskaidro, ka saskaņā ar enerģētikas un klimata plānu konkrētos atlikumsiltuma jautājumos (piemēram, par atlikumsiltuma integrāciju centralizētās siltumapgādes sistēmā) kā atbildīgā ministrija (veikt pētījumus un izstrādāt tiesību aktus) ir noteikta arī Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija.

4. ATLIKUMSILTUMA IZMANTOŠANAS IETEKME UZ KONKURENCI

- 51 EER skaidrojusi, ka LE TEC-1 un TEC-2 kopējā uzstādītā siltumenerģijas ražošanas jauda ir 1617,00 MW, kas LE nodrošina absolūti lielākā siltumenerģijas ražotāja statusu Rīgā. Jebkādas darbības, kas saistītas ar cenu noteikšanas politiku – kā bezmaksas siltumenerģija, siltumenerģija ar atlaidi ārpus RS iepirkuma procedūras tiešā veidā apdraud pārējo tirgus dalībnieku konkurētspēju. Tai pašā laikā LE saņem maksu par uzstādīto siltuma jaudu, OIK maksu par uzstādīto elektrisko jaudu, ražo elektroenerģiju Nordpool biržas pīķa stundās, dzesē saražoto siltumenerģiju vai to mēģina nodēvēt par "atlikumsiltumu" un pārdot RS. EER ieskatā, šāds tirgus modelis nekādā veidā neveicina investīciju piesaisti un

²⁰ KEM 11.09.2023. vēstule Nr. 1-13/1474

²¹ Regulatora 09.02.2023. vēstule Nr. 1-2.41/429

nemudina jau esošos tirgus dalībniekus ieguldīt modernākās tehnoloģijās, lai vēl vairāk palielinātu savus efektivitātes rādītājus.

- 52 JJ uzskata, ka LE TEC blakusprodukts nepastāv, ko LE sauc par atlikumsiltumu. Drauds neatkarīgo ražotāju saražotās siltumenerģijas apjoma samazināšanai ir tas, ka siltumenerģijas piegādes sistēma tiek pakārtota LE interesēm, kura vairāk vai mazāk veiksmīgi ir funkcionējusi jau vairāk kā 10 gadus. Esošā tirdzniecības sistēma nav ideāla, bet tās kardināla maiņa viena ražotāja interesēs nav pieļaujama. No neatkarīgo ražotāju puses RS tika piedāvāts izveidot siltumenerģijas sekundāro tirgu, kad ražotāji jau notikušas nedēļas tirdzniecības ietvaros varētu savstarpēji mainīties ar piegādājamās siltumenerģijas apjomu (tiesībām piegādāt siltumenerģiju). Šis ir piedāvājums, pie kura, JJ ieskatā, varētu strādāt, lai padarītu siltumenerģijas tirgu elastīgāku un izdevīgāku patērētājiem.
- 53 Savukārt RV CHP vērtējumā, atlikumsiltuma jēdziena nepamatotas izmantošanas un ieviešanas mērķis no LE puses ir izspiest no tirgus neatkarīgos ražotājus un samazināt to ražošanas apjomus. RV CHP nav šaubu, ka LE piederošie TEC ir ļoti dārgi un attiecīgi neefektīvi no finanšu viedokļa. Minētais ir iemesls manipulēšanai ar cenām un vēlmei izspiest no tirgus ražotājus, kuru tehnoloģijas bez jebkādiem atbalsta mehānismiem spēj izkonkurēt subsidētos LE TEC.
- 54 GR vērtējumā, LE atlikumsiltuma izmantošanas iespējas un priekšrocības jau rada draudus neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju apjomam.
- 55 Atbilstoši LE skaidrotajam atlikumsiltuma lietderīgas izmantošanas pamatbūtība ir citu siltumenerģijas avotu sekmīga aizstāšana, mazinot kopējo energoresursu patēriņu (piemēram, ja TECi ražo elektroenerģiju, vienlaicīgi atlikumsiltumu dzesējot pret apkārtējo vidi, bet tajā pašā laikā siltumu ražo šķeldas ūdenssildāmie katli, tad kopumā tiek nelietderīgi patērēts primārais energoresurss – gan dabasgāze, gan šķelda). Līdz ar to pilnvērtīga atlikumsiltuma izmantošana var izraisīt citu ražotāju ražošanas apjomu samazināšanos. Jo garāks ir tirgus periods, jo mazāk precīzas informācijas ir par nākotnes darba režīmu, tāpēc iknedēļas izsoles, t. i., izsoles uz iepirkuma termiņiem, kas ir relatīvi gari attiecībā pret tirgus dinamiku, apgrūtina šī produkta izcenošanu un piedāvāšanu tirgū. LE jau šobrīd tirgū piedāvā atlikumsiltumu. Tā rezultātā tirgū pēdējos gados konkurence, LE ieskatā, ir tikai pieaugusi. LE ieskatā, ja RS ieviestu saīsinātus iepirkuma periodus, tad tas ļautu izteikt piedāvājumus, balstoties uz daudz precīzāku informāciju par primārā produkta – elektrības – tirgu, kas darbojas uz nākamās dienas principa. Daudz precīzāka informācija (tuvāka elektroenerģijas tirgus termiņiem) ļautu veidot atbilstošus īstermiņa atlikumsiltuma piedāvājumus. LE vērtējumā, līdz ar to no tirgus netiks izspiestas vienlīdz efektīvas vai efektīvākas ražošanas tehnoloģijas.
- 56 RS nenoliedz, ka jebkura atlikumsiltuma izmantošana siltumenerģijas tirgū samazinās mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāja darbības apjomus, jo atlikumsiltuma ievade siltumenerģijas sistēmā samazina nepieciešamību pēc speciāli saražotas siltumenerģijas apjoma atbilstoši patēriņa prognozei. Tomēr, rodoties jauniem neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju siltumavotiem, RS pieļauj, ka pakāpeniski palielināsies iknedēļas konkursējamais siltumenerģijas apjoms, vienlaikus radot apstākļus efektīvākai atlikumsiltuma izmantošanai. RS ir izpētījusi, ka mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju aktīvu atdeves jeb return on assets (ROA) rādītāji liecina par to labo ienesīgumu peļņas veidošanā. Līdz ar to, balstoties uz šiem ROA rādītājiem, RS ieskatā, būtiskas nelabvēlīgas sekas mazajiem neatkarīgajiem siltumenerģijas ražotājiem no atlikumsiltuma palielināšanas tirgū pirmšķietami nevar rasties. RS ieskatā, atlikumsiltuma efektivitātes mērs ir piedāvātā produkta cena. Ja kādu iemeslu dēļ LE spēj piedāvāt citā tehnoloģiskā procesā iegūtu atlikumsiltumu lētāk par īpaši saražotu siltuma produktu, tad tehnoloģija, kas rada lētāku produktu, vienlaikus, RS vērtējumā, ir arī efektīvāka. RS nenoliedz, ka LE piemīt komerciālas priekšrocības realizēt lētāku

siltumenerģijas produktu, ja tas ir jau nopelnījis daļu peļņas no elektroenerģijas ražošanas efektīvā kurināmā izstrādes procesā. RS ieskatā, bažas par to, vai LE atlikumsiltuma realizēšana uz citu tirgus dalībnieku ražošanas samazināšanas rēķina radīs kritiskus apstākļus neatkarīgo siltumenerģijas ražotņu pastāvēšanai (to aiziešanai no tirgus), ir jāvērtē kontekstā ar ROA ieguldījumu atdeves rādītājiem, kuri mazajiem neatkarīgajiem ražotājiem ir ievērojami.

- 57 KEM skaidroja²², ka siltumenerģijas tirgus ir atvērts un jau šobrīd normatīvajos aktos nepastāv ierobežojumi atlikumsiltuma izmantošanai centralizētajā siltumapgādē. KEM nenoliedz, ka potenciālais atlikumsiltuma apjoms, kuru ir iespējams izmantot centralizētajā siltumapgādē, varētu būt apjomīgs. Līdz ar to KEM nenoliedz, ka teorētiski pastāv jautājumā minētie draudi mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju saražotā siltumenerģijas apjoma izmantošanas samazināšanai, ja tirgū arvien vairāk tiks piedāvāts atlikumsiltums. Pēc KEM skaidrojumiem atlikumsiltumam kā blakusproduktam būtu jābūt pieejamam par zemāku cenu, piemēram, nosakot, ka atlikumsiltumu uzņēmums var pārdot siltumapgādes sistēmas operatoram par vienošanās cenu un sistēmas operators to ir tiesīgs iegādāties, ja tas nerada siltumenerģijas gala tarifa pieaugumu. KEM nevar apgalvot, cik bieži gada laikā LE potenciāli varētu rasties atlikumsiltums. Minētais ir cieši saistīts ar elektroenerģijas tirgus dinamiku. Šādas situācijas teorētiski var nebūt vispār vai rasties pat katru dienu noteiktā laika periodā, kad biržā ir liels pieprasījums pēc LE elektroenerģijas. Vienlaikus aktualizētāja KEM 12.04.2024. vēstulē Nr. 1-13/658. ministrija apzinās, ka situācijā, kad atlikumsiltums un lietderīgā siltumenerģija konkurēs siltumenerģijas tirgū, balstoties uz vienlīdzīgiem principiem, noteiktos periodos, kad atlikumsiltumu komersanti spēs piedāvāt tirgū par zemāku cenu, nekā lietderīgo siltumenerģiju, mazo siltumenerģijas ražotāju uzstādītās siltumenerģijas iekārtas var tikt noslogotas mazākā apjomā, jo pieprasījums pēc lietderīgās siltumenerģijas būs mazāks. Tomēr atlikumsiltums ir nepastāvīgs siltums, un tā apjoms un kvalitāte ir atkarīga no pamata ražošanas procesa intensitātes, līdz ar to, KEM ieskatā, atlikumsiltums pārskatāmā nākotnē nevarētu radīt apstākļus, kuros pieprasījuma pēc lietderīgās siltumenerģijas tirgū nebūtu un sekojoši nebūtu pamata veidoties situācijai, kurā lietderīgās siltumenerģijas mazo ražotāju skaits un konkurences aktivitāte varētu vērā ņemami samazināties.
- 58 Regulatora ieskatā, no sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas un lietotāju interešu aizsardzības skatupunkta būtiski, lai lietotājiem tiek nodrošināta nepārtraukta sabiedrisko pakalpojumu sniegšana par objektīvi iespējami zemākajām izmaksām, lietotājiem nav jāsedz dārgāki risinājumi siltumenerģijas tirgū, ja tos iespējams aizvietot ar zemāku izmaksu risinājumiem. Līdz ar to, ja ar atlikumsiltuma izmantošanu centralizētās siltumapgādes pakalpojumu sniegšanā nākotnē var samazināt lietotājiem sniegtā siltumapgādes pakalpojuma izmaksas, tad Regulators šādu risinājumu vērtē atzinīgi.
- 59 Atbilstoši KP rīcībā esošajai informācijai RS papildus iknedēļas siltumenerģijas iepirkumam testa režīmā, sākot no 2024. gada janvāra līdz 2024. gada aprīļa beigām, ieviesusi Sekundāro siltumenerģijas tirgu²³. Tā kā LE elektroenerģijas tirgus svārstību rezultātā rodas iepriekš neprognozējama koģenerācijas procesā saražota siltumenerģija, kas nav iekļauta regulārajā siltumenerģijas iknedēļas tirgū, kā arī lai veicinātu klimatneitralitātes mērķu sasniegšanu un sekmētu dažādas izcelsmes siltumenerģijas iekļaušanu lietderīgi izmantojamajā apjomā, RS kā siltumenerģijas sistēmas operators ir izstrādājusi Sekundārā siltumenerģijas

²² KEM 11.09.2023. vēstule Nr. 1-13/1474

²³ Sekundārais siltumenerģijas tirgus – nākamajā dienā no pulksten 00.00 līdz 23.59 organizēts siltumenerģijas tirgus, lai iknedēļas siltumenerģijas tirgū iekļautu Atlikuma siltumenerģiju un saistošs Tirdzniecības nedēļas piedāvātajam un uzvarētajam apjomam.

tirgus noteikumus. Minētie noteikumi nosaka siltumenerģijas pārdispečerēšanas pakalpojuma īstenošanas kārtību, lai iknedēļas siltumenerģijas tirgū iekļautu neregulāru periodu un izcelsmes avotu siltumenerģiju. Atbilstoši RS sniegtajai informācijai Sekundārā siltumenerģijas tirgus ieviešana ir apspriesta un saskaņota ar visiem neatkarīgajiem siltumenerģijas ražotājiem, kuri piekrituši Sekundārā tirgus noteikumiem²⁴. Ņemot vērā, ka atbilstoši RS sniegtajai informācijai visi neatkarīgie siltumenerģijas ražotāji piekrituši Sekundārā siltumenerģijas tirgus ieviešanai testa režīmā, līdz ar to pastāv iespējas dažādu siltumenerģijas iepirkšanas modeļu ieviešanai un īstenošanai sadarbībā ar neatkarīgajiem siltumenerģijas ražotājiem.

- 60 Pēc testa režīma noslēgšanās RS, atbildot uz KP jautājumu par sasniegtajiem ieguvumiem Sekundārā siltumenerģijas tirgus eksperimentā, sniegusi skaidrojumu, ka iepirktā atlikuma siltumenerģija bija 13 296 MWh, šķeldas ietaupījums veidoja 174 kravas, bet vides, ekoloģijas ziņā – CO² samazinājums veidoja vairāk nekā 4,5 tūkst. tonnas CO². Līdz ar to RS norāda, ka RS finansiālā ziņā iepirktās Sekundārās siltumenerģijas ietaupījums izmaksu ziņā bija nedaudz virs 67 tūkst. EUR. Maziem neatkarīgiem siltumenerģijas ražotājiem bija nedaudz neērtības ar šķeldas piegādātājiem, bet to viņi kompensēja paši sev nosakot komfortablu maksu par slodzes samazināšanu. Vienlaikus šī pilotprojekta rezultāti (ietaupījums) neatspoguļojās gala tarifā patērētājiem.
- 61 Lai būtiski palielinātu atlikumsiltuma izmantošanu, RS norāda, ka plāno drīzumā mainīt siltumenerģijas tirgus modeli. Savukārt sekundāro tirgu kāds tas bija pilotprojekta ietvaros RS turpināt neplāno. Pēc grozījumiem EL pieņemšanas plānots izstrādāt jaunu pamattirgus modeli, kas vienotā tirgū ietvers gan ražošanu ar atjaunojamajiem energoresursiem ar garantētu minimālo slodzi, gan iespēju nodot tīklā siltumenerģiju, tai skaitā atlikumsiltumu, ievērojot elektroenerģijas tirgus ikdienas cenu svārstības.
- 62 KP, novērtējot RS skaidrojumus par ieguvumiem Sekundārā siltumenerģijas tirgus eksperimentā, secina, lai gan RS norāda uz noteikta veida resursu ietaupījumu un lētākām siltumenerģijas iepirkuma izmaksām, tomēr no eksperimenta dalības intensitātes (4 dienas un 2 komersanti) nav iespējams izdarīt visaptverošus secinājumus par būtiskiem ieguvumiem gala patērētājiem Rīgā. Lai gan izmaksu ieguvumi 67 tūkst. EUR apmērā ir bijuši, tie vērtējami kā nelieli, turklāt šādi ieguvumi nekā neatspoguļojās LE siltumenerģijas gala tarifā nekonkurējošajā siltumenerģijas iepirkuma daļā. Vienlaikus no RS sniegtās informācijas nav secināms, vai kompensācijas apjoms par darbības apturēšanu bija optimāls un atbilstošs tirgus situācijai.
- 63 Līdz ar to, KP ieskatā, atlikumsiltums vai dažādos procesos radies blakusprodukts un siltumenerģija, no konkurences tiesībām ir vērtējama kopā, proti, jebkura siltumenerģija, kas tiek pārdota vai iepirkta ir pirmšķietami ir uzskatāma par vienotu preci, tādējādi arī atlikumsiltums definēšana un integrēšana kopējā Rīgas Daugavas labā krastā ir jāveic, lai neradītu riskus konkurencei un palielinātu ieguvumus tieši patērētājiem.

5. VIEDOKĻI PAR SAĪSINĀTU SILTUMENERĢIJAS IEPIRKŠANAS PERIODU

- 64 Ievērojot, ka RS iknedēļas iepirkumos bija ieplānojusi mainīt siltumenerģijas iepirkšanas biežumu no vienas reizes nedēļā uz trīs reizēm nedēļā, Tirgus uzraudzībā KP ieguva visu tirgus dalībnieku viedokļus šāda iknedēļas iepirkšanas modeļa maiņai un pamatotībai, lai novērtētu piedāvātās siltumenerģijas iepirkšanas sistēmas maiņas iespējamību arī no mazo neatkarīgo siltumenerģijas

²⁴ RS tīmekļvietnē: <https://www.rs.lv/saturs/sekundara-siltumenerģijas-tirgus-noteikumi>

- ražotāju perspektīvas.
- 65 KEM secinājusi, ka no piedāvātajiem tirgus attīstības modeļa pilnveides priekšlikumiem kā atbalstāms un perspektīvs būtu novērtējams priekšlikumos, kas paredz būtiski palielināt siltumenerģijas iepirkuma izsoļu biežumu²⁵. RS Tirgus uzraudzībā sniedza informāciju, ka KEM 22.05.2023. vēstulē Nr. 1-17/833 ir izklāstījusi potenciālā siltumenerģijas tirgus 2-2-3 modeļa pamatojumu un ieviešanas nepieciešamību. KEM balstījusi uz Kopenhāgenas (Dānija) siltumenerģijas tirgu, kur tirdzniecības intervāls (siltumenerģijas ražošanas optimizācijas intervāls) ir stunda, un optimizācija tiek veikta līdz pat trīs reizēm vienā dienā. Vienlaikus KEM uzskatījusi, ka pāreja no šobrīd pieņemtās prakses, kas paredz siltumenerģijas iepirkuma procedūru reizi nedēļā uz pilnībā salāgotu elektroenerģijas un siltumenerģijas tirgu, būtu jāorganizē pakāpeniski. KEM ieskatā, šāds saīsināts tirdzniecības intervāls uzlabotu tirgus efektivitāti, vienlaikus dodot iespēju tirgus dalībniekiem uzsākt pakāpenisku uzņēmumu ražošanas un biznesa procesu pielāgošanu dinamiskāka tirgus apstākļiem. Vienlaikus KEM atzīst, ka 2-2-3 modelis var radīt apstākļus, kas atstās ietekmi uz mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju siltumavotu darbību, jo šķeldas katlu darbība ir inerta un to darbības jaudas regulēšana nav tūlītēja.
- 66 Tirgus uzraudzībā mazie neatkarīgie siltumenerģijas ražotāji norādīja, ka īsāka siltumenerģijas iepirkuma termiņa ieviešana nav atbalstāma. EER norādīja, ka iepirkuma sadalīšana īsākos periodos nav uzskatāma par ilgtspējīgu. Šāds saīsināts iepirkuma periods ir plānots LE interesēs. LE ir dabasgāzes iekārtas, kuras ir iespējams ieslēgt un izslēgt dažu stundu laikā, turpretī biomasas katlumājām (vai koģenerācijas stacijām) kā EER un pārējiem tirgus dalībniekiem tehnoloģiski nav iespējams tik ātri ieslēgties un izslēgties. Tas radīs zudumus un biežus neplānotus remonta darbus iekārtām, kas palielinās saražotās siltumenerģijas cenu un bremzēs jaunu biokurināmā katlumāju būvniecību. Šķeldas biomasas katlumājām ražošanas apturēšana rada papildu izdevumus, kas tiešā veidā atspoguļojas uz saražotās siltumenerģijas cenu. Ieguvējs būs LE, kas iegūs iespēju pārdot siltumenerģiju no ražošanas procesa, jo *Nord Pool* biržā būs iespēja biežāk iesniegt cenu, tādējādi nodrošinot garantētu maksu par pārdoto elektroenerģiju.
- 67 RBE norādījusi, ka tai nav iespēju ātri un bez ievērojamām izmaksām būtiski kāpināt vai samazināt siltumenerģijas ražošanas jaudas.
- 68 JJ vērtējumā, šobrīd pastāvošais (nedēļas) iepirkums ir optimāls Rīgas labā krasta tirgus situācijai. Īsāks iepirkuma periods radītu pārāk lielu administratīvo slogu mazajiem ražotājiem un kurināmā piegādes riskus ražotājiem, kas kā kurināmo izmanto biomasu (šķeldu). Līdz ar to JJ viedoklis par plānotām izmaiņām ir negatīvs, un tas tiek plānots LE interesēs. Saskaņā ar šķeldas piegādes līgumiem JJ tiek plānota piegāde uz nedēļu. Arī biomasas biržā *Baltpool* minimālais piegādes periods ir nedēļa. Ja nedēļas laikā tiks mainīti šķeldas piegādes plāni, tas var novest pie līgumsodiem no piegādātāju puses un līgumu laušanas.
- 69 RV CHP par biežāku iepirkumu nedēļas laikā norāda, ka siltumapgādē investīciju plānošanas periods ir 10 un vairāk gadu. Piedāvājums vēl vairāk saīsināt tirdzniecības periodu nav ilgtspējīgs un godīgu konkurenci veicinošs. Šādā īsā režīmā var darboties tikai tāds tirgus dalībnieks, kuram paralēli dalībai konkursā tiek nodrošināts garantēts iepirkums. Līdz ar to piedāvājums saīsināt tirdzniecības periodu vēl vairāk nostiprinātu LE varu.
- 70 GR uzskata, ka viena nedēļa jau ir ļoti īss siltumenerģijas iepirkuma periods. Lai turpinātos attīstība un tiktu uzbūvēti jauni siltuma avoti, tajā skaitā, lai tiktu veiktas investīcijas atlikumsiltuma savākšanai un tā temperatūras palielināšanai lietderīgai izmantošanai siltumapgādē, īsāks iepirkuma periods nav atbalstāms. GR

²⁵ KEM 11.09.2023. vēstule Nr. 1-13/1474

neatbalsta īsākas iepirkuma procedūras. GR norāda, ka ir ļoti būtiski saglabāt konsekvenci un nemainīt būtiskos apstākļus, kādi šobrīd ir izveidoti siltumenerģijas tirgū, tas nodrošinātu tirgus dalībnieku pašvībi un ļautu atbilstoši plānot savu darbību un nepieciešamās investīcijas efektīvai darbībai ilgtermiņā. Siltumenerģijas izsoļu biežuma palielināšana no reizes līdz trim reizēm nedēļā novestu pie lielākām izmaksām mazākajiem siltumenerģijas ražotājiem, jo tas palielinātu iespējamo ražošanas pārtraukumu biežumu, kas ietver ievērojamas kurināmā izmaksas.

- 71 Savukārt LE atbalsta īsāku siltumenerģijas iepirkuma termiņu ieviešanu. Būtiskākā problēma esošajā iepirkuma kārtībā, pēc LE domām, ir relatīvi garie iepirkuma termiņi – nedēļa. Īsāki iepirkuma periodi ļautu ražotājiem specifiskāk pielāgoties tirgus mainīgajam raksturam. LE vēsturiski ir saskārusies ar situāciju, kurā ekonomiski tai bija iespēja un interese piedāvāt siltumenerģiju zem konkurentu cenām, tomēr tirgus uzbūve neļauj iesniegt piedāvājumu ārpus līgumiskā rāmja. LE uzskata, ka tas ir viens no veidiem, kā palielināt konkurenci. Ar nosacījumu, ka netiek kardināli mainīti citi tirgus nosacījumi, LE būtu iespēja biežāk piedalīties siltumenerģijas tirgū ar "mērķētākiem", t. i., konkurētspējīgākiem atlikumsiltuma piedāvājumiem. Biežāka iepirkuma veikšana būtu ļāvusi LE vidēji divas reizes biežāk piedalīties siltumenerģijas izsolēs ar atlikumsiltumu. Elektroenerģijas tirgus konjunktūra rada nepieciešamību mainīt TEC elektrisko jaudu vairākas reizes dienā, kā arī, iespējams, apstāties uz nākamo dienu vai negaidīti staciju iedarbināt. Šāda elektroenerģijas tirgus nepastāvība pēc būtības rada arī ļoti mainīgu atlikumsiltuma pieejamību, kuru visefektīvāk var izmantot, tuvinot siltumenerģijas tirgus laika periodus ar elektroenerģijas tirgus laika periodiem. LE ir novērojis, ka biežāka iepirkuma veikšana būtu ļāvusi LE ne tikai vidēji divas reizes biežāk piedalīties siltumenerģijas izsolēs ar atlikumsiltumu, bet tādējādi tiktu optimāli izmantots kurināmais – gan dabasgāze, gan šķelda. Līdz ar to LE uzsver, ka ir jāizveido tirgu ar īsākiem tirdzniecības periodiem, kas ļautu efektīvāk izmantot visas tirgū šobrīd pieejamās un teorētiski pieslēdzamās atlikumsiltuma jaudas. Ievērojot, ka siltumenerģijas tirgus ir piesātināts ar ražošanas jaudām, kuras turpina palielināties, tad efektīvam tirgus mehānismam nebūtu primāri jārisina jautājumi par atsevišķu ražotāju dīkstāvi vai ienākošās naudas plūsmas samazināšanos. Efektīvam tirgum ir jānodrošina, lai konkrētajā laika periodā pieprasījums tiktu segts ar efektīvākajām tehnoloģijām, sniedzot patērētājiem siltumenerģiju par iespējami zemām cenām un atbilstoši vides ilgtspējas prasībām.
- 72 KP, vērtējot dažādos tirgus dalībnieku viedokļus jautājumā par biežāku iepirkumu rīkošanu, saskata viedokļu dažādību. No saņemtajiem viedokļiem secināms, ka īsāku periodu ieviešana nav labvēlīga priekš mazajiem neatkarīgajiem siltumenerģijas ražotājiem. KEM aktualizētajā 12.04.2024. vēstulē Nr. 1-13/658 pauž, ka iepirkuma periods būtu saīsināms no iknedēļas iepirkuma uz iepirkumu, kas tiktu organizēts ar dažu dienu intervālu, vai, ar noteiktiem nosacījumiem, ikdienas intervālu. Tas, KEM ieskatā, veicinātu iespēju precīzāk prognozēt pieprasītās siltumenerģijas apjomu, ko apkures sezonas laikā būtiski ietekmē prognozētā un faktiskā āra gaisa temperatūra, kā arī veicinātu iespēju siltumenerģijas tirgū integrēt atlikumsiltumu, kas rodas gan elektroenerģijas ražotājiem, gan dažādiem komersantiem, kuri darbojas ražošanas vai citās nozarēs un kuru darbības rezultātā atlikumsiltums rodas kā neizbēgams blakusprodukts. KEM ieskatā, iepirkuma perioda saīsināšana un atlikumsiltuma integrēšana siltumenerģijas tirgū ilgtermiņā veicinātu zemāku siltumenerģijas gala cenu siltumenerģijas lietotājiem, kā arī novērstu nelietderīgus enerģijas zudumus. Līdzīgi kā KEM, RS nepiekrīt mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju apgalvojumiem par saīsināta siltumenerģijas iepirkuma perioda neiespējamību, uzskatot tos par nepamatotiem, jo citu valstu pieredze rādot, ka šādi saīsināti tirgus periodi strādā veiksmīgi un efektīvi. Šādi saīsināti tirgus periodi darbojas RS

organizētajā sekundārajā siltumenerģijas tirgus eksperimentā. Siltumenerģijas tirgus darbojas neatraujami no elektroenerģijas tirgus. Brīdī, kad elektroenerģijas tirgus darbosies 15 minūšu režīmā, tas kļūs vēl dinamiskāks un siltumenerģijas tirgus pielāgošanās ir neizbēgama. RS piekrīt, ka mazo ražotāju siltumavotu darbības tehnoloģiskie aspekti ir vērā ņemami, tomēr RS biomasas iegādes problēmu nesaskata kā šķērslī saīsinātu periodu tirgus īstenošanai. Jau šobrīd Baltpool un BioEx ir iespēja iegādāties šķeldu īsiem periodiem, kas ļauj fleksiblāk plānot iegādes apjomus un pielāgot tos siltumenerģijas tirgus modelim. Tā kā mazie neatkarīgie siltumenerģijas ražotāji norādījuši, ka katlu mājas tehnoloģija nav paredzēta biežai apturēšanai, jo tas var novest pie lieliem iekārtu nolietojuma rādītājiem un tādējādi arī remonta izmaksām, kas samazinās ekspluatācijas laiku visām tehnoloģiskajos procesos iesaistītajām iekārtām, kā arī minētais radīs neefektīvu kurināmā patēriņu, turklāt, neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju vērtējumā, šāda iekārtu bieža iedarbināšana un izslēgšana var apdraudēt siltumenerģijas apgādes drošību Rīgā, tad, KP vērtējumā, RS, nākotnē plānojot izmaiņas siltumenerģijas iepirkuma modelī, ir pienākums vērtēt, vai saīsinātu siltumenerģijas iepirkuma periodu ieviešana nesamazinās konkurenci siltumenerģijas tirgū un vai minētais radīs pozitīvu efektu uz siltumenerģijas gala cenu patērētājiem. Vienlaikus, KP vērtējumā, īsāku iepirkuma periodu ieviešana pielāgojama nākotnē plānotajam siltumenerģijas iepirkuma modelim kopumā un pakāpeniski, ļaujot tirgum sakārtoties, virzoties uz brīva tirgus un konkurējošās tirgus daļas palielināšanu. KP uzsver, ka konkurences mērķis nav nodrošināt visiem siltumenerģijas ražotājiem nemainīgu darba režīmu un maksimālu noslodzi, bet gan nodrošināt attiecīgā laika periodā efektīvāko tehnoloģiju izmantošanu un zemākus gala tarifus iedzīvotājiem. Efektīva tirgus primārais uzdevums būtu nodrošināt būtiskus ieguvumus patērētājiem, nevis kādiem ražotājiem vai konkrētai ražotāju grupai.

6. CITU VALSTU PIEREDZE

- 73 Tirgus uzraudzībā KP 25.09.2023. nosūtīja informācijas pieprasījumu Eiropas konkurences tīkla (turpmāk – ECN) dalībvalstīm, kurā tika uzdoti vairāki jautājumi, lai noskaidrotu citu valstu praksi siltumenerģijas iepirkuma tirgus organizēšanā un pieredzi par atlikumsiltuma ieviešanu tirgū.
- 74 No saņemtajām atbildēm secināms, ka Daugavas labā krasta siltumapgādes zonas siltumenerģijas iepirkuma tirgū pastāvošais tirgus modelis ir unikāls, jo nevienā no aptaujātajām valstīm nepastāv neviens pielīdzināms tirgus modelis, kur siltumenerģijas iepirkums tiek dalīts divās daļās – vienā daļā tiek organizēts iepirkums, bet otrā daļā tiek iepirkta siltumenerģija tikai no viena tirgus dalībnieka.
- 75 Eiropas valstu prakse norāda, ka siltumenerģijas tirgus būtībā ir dabīgā monopola tirgus, uz ko norāda tas, ka siltumenerģijas ražotāji nereti ir arī siltumtīklu operatori konkrētajā tirgū. Tāpat, piemēram, Zviedrija un Dānija norāda, ka pamatā siltumenerģijas tirgus ir dabīga monopola tirgus, jo mazākās pilsētās ir pārāk maz gala patērētāju un līdz ar to konkrētais tirgus ir finansiāli neizdevīgs vairāku tirgus dalībnieku dalībai tirgū. Centralizētajai siltumapgādei ir raksturīgi apjomradīti ietaupījumi, kas, palielinoties gala patērētāju skaitam, rada efektivitātes ieguvumus, piemēram, palielinoties siltumenerģijas ražošanas iekārtu noslogojumam, palielinās arī to ražošanas efektivitāte un samazinās 1 MWh ražošanas izmaksas. Savukārt Bulgārija savā atbildē ir norādījusi, ka siltumenerģijas tirgū pastāv zināmas ekonomikas barjeras, piemēram, sākotnējo investīciju apjoms ir augsts un to atdeves periods ir ilgs, līdz ar to parasti ir tikai viens tirgus dalībnieks, kas ražo un pārvada siltumenerģiju konkrētā teritorijā.
- 76 ECN dalībvalstu sniegtās atbildes arī norāda, ka lielākās pilsētās vairāku konkurējošu ražotāju pastāvēšana siltumenerģijas tirgū ir iespējama, tomēr tirgus

modeļa organizēšana atšķiras no tirgus modeļa, kas šobrīd pastāv Daugavas labā krasta siltumapgādes zonā. Piemēram, Lietuva savā atbildē norāda, ka lielākajās pilsētās ir vairāki siltuma ražotāji (kuru kopējā jauda pārsniedz pieprasījumu), kas rada reālu konkurenci izolē, kas ir īpaši jūtams siltajos gadalaikos. Ziemā, kad pieprasījums pēc siltumenerģijas ir ievērojami lielāks, praktiski visi ražotāji pārdod savu saražoto siltumenerģiju.

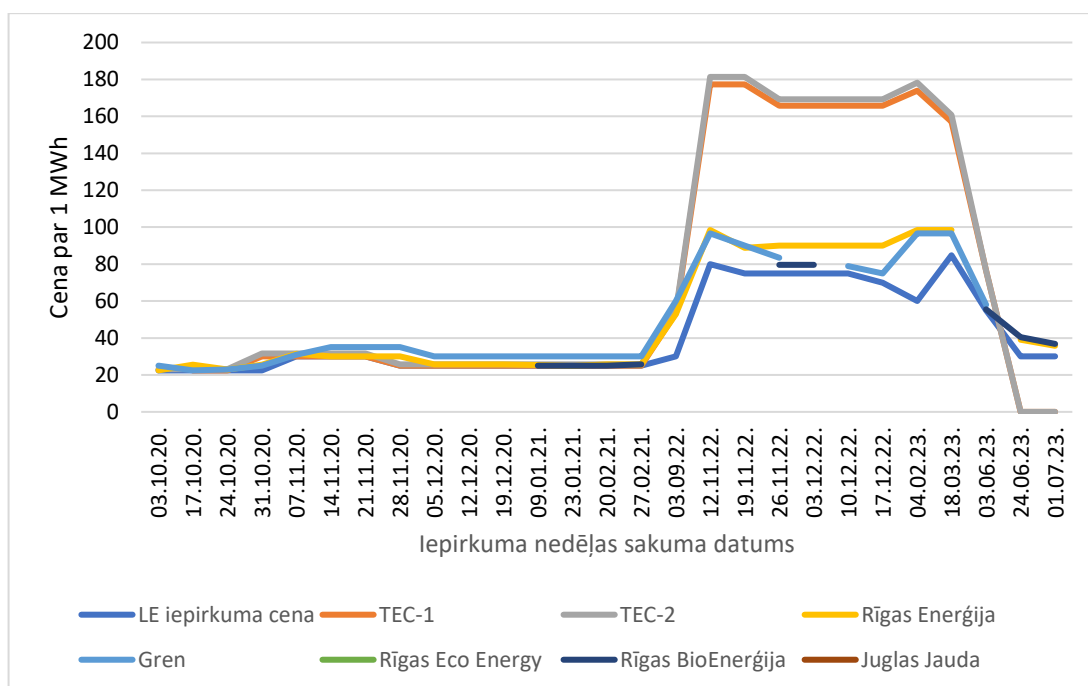
- 77 Attiecībā par atlikumsiltumu un tā ieviešanu ECN dalībvalstu pieredze ir maza un salīdzinoši atšķiras. Piemēram, Lietuvas atbildē norādīts, ka atlikumsiltums tiek iegādāts un ievadīts siltumtīklos, izvairoties no izsoles procedūras. Šāda metode izvēlēta, jo statistiski atlikumsiltums tiek saražots ļoti mazā apjomā un parasti tiek izvadīts atmosfērā, tādējādi palielinot siltumnīcas efektu. Lēmums par atlikumsiltuma pirkšanu ārpus izsoles procedūras Lietuvā pieņemts pēc apspriešanās ar atlikumsiltuma ražotājiem. Atlikumsiltuma ražotāji norādīja, ka administratīvais slogs, lai oficiāli kļūtu par izsoles dalībnieku, ir tik liels un nesamērīgs, ka viņi to negrasās uzņemt. Atlikumsiltuma iegādes cenu nosaka regulators. Līdzīgu viedokli ir paudusi arī LE, norādot, ka atlikumsiltums rodas elektroenerģijas ražošanas laikā, TEC strādājot kondensācijas režīmā, līdz ar to atlikumsiltums tiek izvadīts atmosfērā, savukārt tā efektīvai ievadīšanai siltumtīklos būtu nepieciešams palielināt siltumenerģijas iepirkumu biežumu, jo, pastāvot tagadējam iepirkumu biežumam – 1 nedēļa, nav iespējams plānot un ievadīt atlikumsiltumu siltumtīklos, ņemot vērā elektroenerģijas cenas svārstības. Vienlaikus gan norādāms, ka no saņemtajām atbildēm no citām ECN tīkla valstīm nav izsmejoši identificējams vai atlikumsiltums citās valstīs tiek specifiski iepirkts tieši no TECiem.
- 78 Savukārt Dānija un Nīderlande savās atbildēs norāda, ka atlikumsiltuma cena atbilstoši katras valsts likumdošanai tiek regulēta un atlikumsiltumam ir noteikti cenu griesti. Lielos ražošanas procesos atlikumsiltums tiek izmantots dažās Dānijas centralizētās siltumapgādes jomās. Dānijas valdība 2022. gadā ieviesa noteikumus par atlikumsiltumu centralizētās siltumapgādes tirgū, kas sastāv no cenu griestiem. Līdz ar to Dānijā pastāv normatīvais regulējums, kad un no kā siltumenerģijas piegādes tirgū var ieviest atlikumsiltumu, ja atlikumsiltums var palikt cenu griestu robežās.
- 79 Nīderlandes gadījumā siltumenerģijas cenu noteikšanā nepastāv atšķirība starp atlikumsiltumu un citiem siltumenerģijas avotiem. Nīderlandes siltumenerģijas piegādes tirgū atlikumsiltumam ir arvien lielāka nozīme, taču, pārdodot siltumenerģiju, maksimālās cenas noteikšanā netiek nošķirts atlikumsiltums un citi siltumenerģijas avoti. Līdz ar to atlikumsiltuma ieviešanai nav bijusi liela ietekme uz Nīderlandes siltumenerģijas tirgus struktūru, jo pret visiem avotiem tiek attiecināta līdzīga attieksme. Ievērojot atsevišķu valstu pieredzi un to, ka atlikumsiltuma cena tiek regulēta, tad, KP ieskatā, nākotnē saistībā ar atlikumsiltuma ievadīšanu centralizētajā siltumapgādē RS sadarbībā ar Regulatoru būtu raisāma diskusija par atlikumsiltuma tarifkāciju jeb cenas noteikšanas nepieciešamību.

7. SILTUMENERĢIJAS IEPIRKUMA MODEĻA ANALĪZE

- 80 Lai novērtētu monopola un konkurences zonas mijiedarbību, Tirgus uzraudzībā KP analizēja arī RS organizētos iknedēļas siltumenerģijas iepirkumus Rīgā laika posmā no 2020. gada septembra līdz 2023. gada septembrim.
- 81 Kopumā, vērtējot pastāvošo siltumenerģijas iepirkšanās tirgus modeli, ņemot vērā iepirkuma mērķi finansiāli un ekonomiski izdevīgāk iepirkt siltumenerģiju, konstatējams, ka:
- 1) vismaz divās nedēļās RS ir iepirkusi siltumenerģiju dārgāk (iegādājoties to garantētajā apjomā no LE par Regulatora tarifu) nekā gadījumā, ja

ekonomiskā pakāpeniskuma princips tiktu attiecināts uz visu tirgus modeli kopumā, nevis tikai daļu, kur siltumenerģija tiek iegādāta iepirkuma veidā. Tā kā ekonomiskā pakāpeniskuma princips tiek ievērots tikai daļā iepirkuma, RS atlikušo siltuma apjomu iegādājas no LE par noteikto tarifu, neskatoties uz to, ka tirgū pastāv lētāks tirgus dalībnieka piedāvājums;

- 2) LE piedalīšanās RS rīkotajos iknedējas siltumenerģijas iepirkumos veicina konkurenci visu tirgus dalībnieku starpā;
- 3) kopumā 9 no 27 reizēm analizētajā laika periodā LE piedāvāto cenu iknedējas siltumenerģijas iepirkumā konkurējošā daļā ir sadalījis vairākās lotēs, sadalot tās piedāvāto siltumenerģijas daudzumu vairākās daļās, kur cenas par 1 MWh siltumenerģiju ir atšķirīgas. Šādu praksi pielieto arī citi tirgus dalībnieki, piemēram, GR, RV CHP un RBE. Šāda pieeja, smalkāk segmentējot apjoma un cenas piedāvājumus, dod iespēju mazajiem neatkarīgajiem siltumenerģijas ražotājiem efektīvāk konkurēt ar LE, jo neierobežo to piedāvājumu atkarībā no citu tirgus dalībnieku piedāvājuma apstākļiem un ļauj piedalīties ar tādu apjomu, kas atbilst katra neatkarīgā siltumenerģijas ražotāja resursiem un iespējām;
- 4) piedaloties iknedējas siltumenerģijas iepirkumos laika posmā no 2020. gada septembra līdz 2023. gada septembrim, LE ir piemērojusi dažādu cenošanas praksi, kas izpaužas kā būtiska starpība starp LE piedāvāto cenu iknedējas siltumenerģijas iepirkumā konkurējošā daļā un Regulatora noteikto siltumenerģijas tarifu LE garantētajā daļā jeb atlikušajā nepieciešamajā apjomā, kas tiek iegādāts tikai no LE. Ievērojama starpība starp LE piedāvāto cenu iknedējas siltumenerģijas iepirkumā un Regulatora noteikto siltumenerģijas tarifu ir bijusi nedēļā no 19.11.2022. līdz 26.11.2022., kur piedāvātās cenas atšķiras pat 2,42 reizes – LE piedāvātā cena iknedējas siltumenerģijas iepirkumā bija 75 EUR par 1 MWh, savukārt Regulatora noteiktais siltumenerģijas tarifs TEC-2 bija 181,37 EUR un TEC-1 – 177,32 EUR. Savukārt, vērtējot pa lotēm atsevišķi, tirdzniecības nedēļā no 04.02.2023. līdz 11.02.2023. TEC-2 zonā LE iesniedza cenu piedāvājumu par 60 EUR/MWh kaut gan februārī noteiktais TEC-2 tarifs bija 178,34 EUR/MWh, veidojot starpību 2,97 reizes. (skatīt 2. attēlu).

2. attēls. Siltumenerģijas cenu salīdzinājums par 1 MWh iepirkumos, kur

piedalījās arī LE

Avots: KP aprēķini

- 82 Ņemot vērā konstatētās cenu atšķirības abās iepirkuma daļās, KP apkopoja tirgus dalībnieku viedokli par cenu atšķirību cēloņiem.
- 83 EER vērtējumā, viena un tā paša produkta pārdošana par 2–3 reižu atšķirīgu cenu garantētajā iepirkuma daļā, salīdzinājumā ar iknedēļas kopējo iepirkuma daļu, nav ekonomiski loģiski izskaidrojama.
- 84 JJ atšķirīgo piedāvājumu skaidro ar varbūtēju LE TEC atbalstu – jaudas maksu par uzstādīto elektrisko jaudu saņemšanu OIK ietvaros un tie ir saistīti ar minimālo gadā koģenerācijas režīmā nostrādājamo stundu skaitu OIK saņemšanai, jo koģenerācijas process ir vienlaicīga elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošana, un, iespējams, LE var būt nepietiekams izstrādātās siltumenerģijas apjoms no koģenerācijas blokiem, lai izpildītu minimālās MK noteikumu prasības OIK saņemšanai par koģenerācijas režīmā izstrādāto elektroenerģijas apjomu.
- 85 RV CHP skaidro, ka atšķirība siltumenerģijas iepirkšanas cenās dažādās iepirkšanas daļās var rasties tādēļ, ka LE saņem trīskāršu atbalstu, kādu nesaņem neviens cits tirgus dalībnieks un LE veic šķērssubsīdijas no šī atbalsta:
- 1) valsts atbalsts – OIK par uzstādīto elektrisko jaudu;
 - 2) garantēts siltumenerģijas ražošanas apjoms par vairākkārt augstāku cenu nekā citiem tirgus dalībniekiem;
 - 3) maksa par uzstādīto siltuma jaudu, ko piešķir un apmaksā RS. Saņemot garantētus ienākumus caur trim dažādiem atbalsta mehānismiem, kuri visi nav pieejami citiem tirgus dalībniekiem, nav grūti "piemērot atlaidi" relatīvi nelielajā konkurences apjomā²⁶.
- Ievērojot iepriekš minēto (21. rindkopa), maksa par uzstādīto siltuma jaudu, ko piešķir un apmaksā RS, nebūtu uzskatāma kā priekšrocība, jo, kā to skaidro RS, maksa par uzstādīto jaudu ir maksa par unikālu siltumenerģijas Sistēmas uzturēšanas pakalpojumu, proti balansēšanas pakalpojumu, kuru visiem sniedz LE un kādu Daugavas labā krasta siltumenerģijas tīkla zonā nesniedz un tehniski nespēj sniegt citi ražotāji.
- 86 GR viedoklis par LE atšķirīgo siltumenerģijas cenu skaidrots ar LE rakstveida apņemšanās pārkāpšanu, piedāvājot siltumenerģiju par cenu, kas neatbilst nosacījumam par ilgtermiņa vidējām papildu izmaksām (turpmāk – LRAIC²⁷). GR pieņem, ka LE nodala divus biznesa virzienus. Viens virziens ir siltumenerģijas ražošana un piegāde RS vajadzībām, kura vajadzībām tiek uzturētas siltumenerģijas ražošanas iekārtas ūdenssildāmo katlu un koģenerācijas staciju veidā, apkalpojošais personāls un tiek iepirkta dabasgāze. Otrs biznesa virziens ir elektroenerģijas ražošana Rīgas TEC-1 un TEC-2 koģenerācijas iekārtās. Cenas atšķirība varētu būt izskaidrojama galvenokārt ar dabasgāzes atšķirīgajām cenām, tās iepirkšanas stratēģijām un periodiem. Pagājušajā apkures sezonā varēja izteikti novērot, ka LE siltumenerģijas tarifi tika noteikti ļoti dārgas dabasgāzes cenas brīdī. Tas izskaidrojams ar dabasgāzes iepirkumu augstas cenas gadījumā uz apkures sezonas laiku ar "take or pay"²⁸ saistībām. Savukārt elektroenerģijas ražošana koģenerācijas stacijās tika veikta, izmantojot būtiski lētāku dabasgāzi (informācija Akciju sabiedrības "Augstsprieguma tīkls" tīmekļvietnē par TEC darbību atkarībā no elektroenerģijas cenas, pieņemot, ka 1 MWh elektroenerģijas

²⁶ Latvijas avīze 02.08.2023. raksts. Pieejams: <https://www.la.lv/peteris-dzirkals-pagajusaja-apkures-sezona-negodigas-konkurences-del-ridzinieki-par-siltumu-pamatigi-parmaksaja>

²⁷ No Angļu val. – Long-run average incremental cost.

²⁸ noteikums līgumā, kas nosaka, ka pircējam ir pienākums vai nu pieņemt preces no pārdevēja, vai arī samaksāt noteiktu sodu pārdevējam par to nepieņemšanu.

ir nepieciešamas patērēt 2 MWh dabasgāzes), kas, visticamāk, ir pirka par biržas cenām konkrētajās dienās un mēnešos, respektīvi, īstermiņa iepirkumi. Rodas situācija, kad LE tarifs ir noteikts augstas dabasgāzes cenas brīdī, pieņemot, ka tiks darbināti ūdenssildāmie katli un daļēji koģenerācijas stacijas, bet faktiski laikā, kad ir augstas elektroenerģijas cenas, tiek darbinātas tikai koģenerācijas iekārtas, izmantojot būtiski lētāku dabasgāzi. Šādi LE saņem ienākumus par dārgo siltumenerģiju, kas noteikta, kad dabasgāzes cena ir, piemēram, 180 EUR/MWh, un ienākumus no elektroenerģijas ražošanas, kurai iepirkta dabasgāze, piemēram, par 90 EUR/MW. Šajos dārgās elektroenerģijas periodos, iespējams, gāzes un citas izmaksas jau tiek pilnīgi vai daļēji nosegtas no ienākumiem par pārdoto elektroenerģiju un faktiskās piegādātās siltumenerģijas izmaksas ir būtiski zemākas nekā noteikts ar Regulatora lēmumu. Dabasgāzes iepirkumu stratēģija ir LE iekšējā lieta, bet tam nevajadzētu atstāt "sadārdzinājuma" efektu uz siltumenerģijas cenu. GR uzskata, ka, nedalot siltumenerģijas tirgu divās daļās, nesadalot dabasgāzi, ko pērk LE divās daļās ar būtisku cenas atšķirību, LE Regulatora noteiktā siltumenerģijas cena varētu būt būtiski zemāka, kas samazinātu arī kopējo RS iepērkamās siltumenerģijas cenu.

87 Vienlaikus GR jautājumā par atlikumsiltuma cenu uzskata, ka cena nevar būt vienāda ar vienu centu un LE būtu jāpiemēro tie paši aprēķini par izmaksu identificēšanu, kas minēti KP Lēmumā²⁹. Attiecībā uz LE ir svarīgi minēt šķērssubsidēšanu starp elektroenerģijas un siltumenerģijas tirgiem. Ja LE elektroenerģijas cenā, kas tiek piedāvāta Nord Pool elektroenerģijas tirgū, iekļauj visas ražošanas izmaksas, pieņemot, ka koģenerācijas stacijas strādā kondensācijas režīmā, proti, neplānojot ienākumus no siltumenerģijas pārdošanas, bet faktiski tos gūst, tad ir notikusi šķērssubsidēšana. Proti, siltumenerģijas ražošanas izmaksas tiek segtas no ienākumiem no elektroenerģijas tirgus. GR ieskatā, lai novērstu šķērssubsidēšanu, siltumenerģijas tirgum jānotiek pirms elektroenerģijas tirgus, lai gadījumā, ja ražotājs ir bijis konkurētspējīgs un ir uzvarējis siltumenerģijas apjomu, to var ņemt vērā, aprēķinot piedāvājumus elektroenerģijas tirgum. Kontekstā ar minēto GR norāda, ka siltumenerģijas tirgū jākonkurē, vadoties tikai pēc cenas, neatkarīgi no tā, kāda siltumenerģija tiek piedāvāta, vai tā definējama kā atlikumsiltums vai nē, kādās iekārtās tā saražota u. c. apsvērumiem. GR papildus iesniedza CE ekonomistu veiktu neatkarīgu izvērtējumu par esošo siltumenerģijas iepirkuma modeli (turpmāk – CE Ziņojums). Tajā CE norādīja uz esošā modeļa nepilnībām un iespējamajiem ieguvumiem un trūkumiem, ieviešot vienas lotes modeli.

88 RS skaidro, ka reti veidojas specifiskas situācijas, kad LE ilgstoši prognozēta atlikumsiltuma apstākļos (proti, ilgstoši ir augsta elektroenerģijas cena) ir startējusi ar piedāvājumu konkurences zonā, ieguvusi noteiktu loti, bet kāds no neatkarīgajiem ražotājiem to nav ieguvis. Tomēr arī šādā nedēļā iztrūkstošais siltumenerģijas apjoms ir jāiegādājas no monopola zonas par tarifa cenu, kas ir augstāka par atraidītā neatkarīgā ražotāja cenu. RS uzskata, ka, vērtējot izolētu vienas nedēļas precedentu, var saskatīt izdevīgumu iegādāties atraidītā neatkarīgā siltumenerģijas ražotāja produktu, atņemot to monopola zonas turētājam. Tomēr, RS skatījumā, šāda izmainīta prakse izraisītu ķēdes reakciju, kur mazie neatkarīgie ražotāji pievērstos tādām uzvedības modelim, kad daļība konkurences zonā kļūtu simulatīva un LE zaudētu jebkādu ekonomisko stimulu piedalīties konkurences zonā, jo jebkuri tā gūtie panākumi identiskā apjomā tiktu atvilkti no tam piekritīgās monopola zonas. RS vērtējumā, atceļot konkurenci, nākamais instruments ir regulēta sabiedriskā pakalpojuma statuss visiem tirgus dalībniekiem ar atbilstošu tarifkāciju. RS skaidro un uzskata, ka, iepērkot siltumu, vienmēr ievēro

²⁹ Konkurences padomes 2021. gada 29. jūlija lēmums Nr. 20 Lietā Nr. 3114/09/05/1; https://lemumi.kp.gov.lv/files/documents/20210729_Lemums_Latvenergo_tiesiskie.pdf

ekonomiskā pakāpeniskuma principu, atbilstoši Enerģētikas likuma 49. panta 2. daļas nosacījumiem, proti, ražošanas tiesības iegūst piedāvājumi secībā no lētākā uz dārgāko. Turklāt esošā siltumenerģijas tirgus modeļa izveidošana ir devusi būtisku ekonomisko efektu kumulatīvu finanšu līdzekļu ietaupījuma veidā.

- 89 Siltumenerģijas tarifs atbilstoši RS skaidrotajam monopola zonā tiek noteikts kā vidējais lielums starp koģenerācijas režīmā saražotu siltumu (kas ir blakus produkts elektroenerģijas ražošanā) un sildkatla režīmā saražotu siltumu. Katram no režīmiem var būt atšķirīgas kurināmā (dabasgāzes) izmaksas, atkarībā kāda krājumu daļa un par kādu iepirkuma cenu tiek attiecināta vai nu uz elektroenerģijas, vai siltumenerģijas ražošanu. Virs patēriņa līknes esošais siltumenerģijas apjoms (atlikumsiltums - attēls Nr. 1) ir produkts, kas ir radies no noteikta kurināmā krājuma, kuram ir izmaksas, kas ir salīdzināmas ar produktu zem patēriņa līknes. Iemesli, kāpēc tas var tikt piedāvāts tirgū 2–3 lētāk, ir tā "atlikuma" daba. Novērtējot atlikumsiltuma pīķa lietderīgu izlietojumu no klimata mērķu perspektīvas, tā vienīgā teorētiskā un praktiskā izlietojuma iespēja, RS skatījumā, ir ievietot to konkurences zonas apjomā attiecīgajā laika nogrieznī. To nekādos apstākļos, RS ieskatā, nav iespējams ievietot monopola zonas apjomā, jo šī koģenerācijas režīma enerģijas daļa jau tur atrodas līdz robežai, kad tā kļūst par atlikumsiltumu un jau ir lietderīgi izmantotais apjoms. Monopola zonā ietilpstošā koģenerācijas režīma siltumenerģijas daļa nevar būt izcenota kā atlikumsiltums, šāda tarifācija ir praktiski neiespējama esošajā regulējumā. Koģenerācija cikla izcenošanas problemātika nekādi nemaina problēmu ar atlikumsiltuma izvietošanu.
- 90 Regulators attiecībā uz LE garantēta apjoma siltumenerģijas cenām skaidrojis, ka LE saražoto siltumenerģiju tirgo, piemērojot spēkā esošo tarifu lēmumus. No 01.10.2023. spēkā stājās jauni zemāki LE siltumenerģijas ražošanas tarifi. LE saražoto siltumenerģiju tirgo, piemērojot spēkā esošo tarifu lēmumus atbilstoši tajos noteiktajai tarifu piemērošanas kārtībai, kas nosaka, ka kārtējā mēnesī ir jāpiemēro aktuālā dabasgāzes cena. Dabasgāzes cena metodikas izpratnē ir dabasgāzes gala cena, kas ietver iepirktās dabasgāzes cenu, sistēmas un tirdzniecības pakalpojumu izmaksas. Attiecīgi tā ir faktiskā dabasgāzes cena, par kādu siltumenerģijas ražotājs ir iepircis konkrētajā periodā izmantoto dabasgāzi, un ietver visas uz dabasgāzes iepirkšanu attiecinātās izmaksas. Regulatora kompetencei piekritīgi ir siltumenerģijas tarifu noteikšanas jautājumi – gan neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju tarifi, gan RS siltumapgādes pakalpojumu tarifi. Proti, Regulators, vērtējot, piemēram, RS siltumenerģijas ražošanas tarifu, tai skaitā iepirktās siltumenerģijas izmaksas, ņem vērā siltumenerģijas izsoļu rezultātus kā tirgū balstītu ekonomiski pamatotu siltumenerģijas cenas noteikšanas mehānismu.
- 91 KP vērtējumā konkurences trūkums garantētajā iepirkumu daļā ir radījis iespēju LE noteikt cenu, kas ir 2–3 reizes lielāka nekā LE piedāvātā cena konkurējošajā daļā. Ja konkurence pastāvētu visā tirgū, tas mudinātu LE konkurēt ar citiem ražotājiem, secīgi nodrošinot patērētājiem arī zemāku cenu par siltumenerģiju. Ņemot vērā minēto, ir būtiski pakāpeniski veicināt konkurenci visā tirgū, ieskaitot garantēto apjomu, kas liktu LE piedāvāt zemākas cenas nekā Regulatora noteiktais tarifs. Ievērojot, ka RV CHP un citi mazie neatkarīgie tirgus dalībnieki norādījuši uz atšķirīgām cenām tādēļ, ka LE saņem papildu atbalstu, tostarp maksu par uzstādīto siltuma jaudu, kuru piešķir un apmaksā RS, LE siltumenerģijas tirgū daļā, kurā tam ir konkurenti, var piedāvāt cenas, kas ir ievērojami zemākas par siltumenerģijas tarifiem. KP ieskatā, šāda situācija liecina par trūkumiem siltumenerģijas iepirkuma modelī, kuru dēļ LE piedāvā atšķirīgas cenas atkarībā no iepirkuma daļas, kurā tas piedalās, un ne vienmēr piedāvā zemāko cenu pat tad, ja tā piedāvājums ir lētāks par Regulatora noteikto tarifu. KP, veicot aplēses par iespējamajiem ietaupījumiem, pieņemot, ka LE cenas iknedēļas

siltumenerģijas iepirkumu konkurējošā daļā nav zem LRAIC un LE būtu jākonkurē par visu siltumenerģijas apjomu, kuru tā ir pārdevusi RS (ceteris paribus), potenciāli RS varētu ietaupīt aptuveni 45 milj. EUR analizētajā laika periodā³⁰.

92 Tirgus uzraudzībā iegūtā informācija liecina, ka gan iepriekš, gan arī šobrīd RS iepērk no LE siltumenerģiju pēc Regulatora apstiprinātā tarifa, kas ir divdaļīgais tarifs TEC-1 un TEC-2³¹. Līgumu, paredzot maksu par uzstādīto siltumu jaudu, RS ir noslēgusi tikai ar LE. Līdz ar to, mazo neatkarīgo siltumenerģijas ražotāju ieskatā, rodas situācija, kur konkurējoši tirgus dalībnieki atrodas nevienlīdzīgās situācijās, ievērojot, ka viens tirgus dalībnieks saņem jaudas maksu, kas nodrošina tam piederošo ražotņu uzturēšanu. Atbilstoši RS skaidrotajam Regulatora "Koģenerācijas tarifu aprēķināšanas metodika"³² un "Siltumenerģijas apgādes pakalpojumu tarifu aprēķināšanas metodika"³³ neietver skaidri definētu regulējumu, nepaskaidrojot, ko ietver jaudas maksas komponente – kādus pakalpojumus un uz kuriem šī komponente attiecināma, kā arī, nepaskaidro, pastāvot kādiem kritērijiem, komersantam tarifs aprēķināms kā viendaļīgais tarifs un kādos gadījumos (pastāvot noteiktiem kritērijiem, kas izriet no jaudas komponentes pakalpojumu satura) – kā divdaļīgais tarifs. Ievērojot RS skaidroto, KP piekrīt RS norādītajam, ka ir nepieciešams uzsākt darbu pie siltumenerģijas metodikas pilnveidošanas, izstrādājot to atbilstoši nākotnes tirgus apstākļiem. Vienlaikus KP atbalsta, ka RS, savstarpēji sadarbojoties ar Regulatoru, izvērtē nepieciešamību veikt grozījumus Regulatora metodikās, paredzot regulējumu, kas skaidri nosaka konkrētus kritērijus, kuriem pastāvot komersants ir tiesīgs veikt tarifu aprēķinu, izvēloties divdaļīgā tarifa modeli, un noteikt jaudas maksas (komponentes) definīciju, nosakot pakalpojumu grozu, kas ietilpst jaudas maksā, proti, kādus pakalpojumus lietotājam jaudas maksas ietvaros sniedz tas siltumenerģijas ražotājs, kas ir izvēlējis divdaļīgā tarifa modeli. Atbilstoši RS skaidrotajam "Koģenerācijas tarifu aprēķināšanas metodika" (2.3. punkts) jaudas maksa maksājama par kopējo pieprasīto siltuma jaudu kā pastāvīgu maksājumu neatkarīgi no patērētā siltumenerģijas daudzuma. No iepriekš minētā, atbilstoši RS skaidrotajam, izriet, ka jaudas maksa, ko saņem LE par sniegtajiem Sistēmas pakalpojumiem, ir maksa par atsevišķu pakalpojumu, ko LE sniedz par Regulatora apstiprinātu tarifu, bet ko faktiski nevar sniegt citi siltumenerģijas tirgus dalībnieki, jo to uzstādītās siltumenerģijas ražošanas jaudas nav tādas, kas var nodrošināt RS nepieciešamo siltumapgādes sistēmas darbības drošību. Vienlaikus RS atzīst, ka "Koģenerācijas tarifu aprēķināšanas metodika" nepārprotami neizsaka, ka jaudas maksa būtu attiecināma uz uzskaitītajiem Sistēmas pakalpojumiem, bet tā ir ar konkludentām darbībām izveidojusies siltumenerģijas sistēmas dalībnieku prakse un izpratne.

93 Ņemot vērā veikto siltumenerģijas iepirkuma modeļa analīzi, analizējot par piemēru konkrētu LE daļību izsolēs konkrētās nedēļās, KP secina, līdzīgi kā CE pētījumā, šobrīd pastāvošā iepirkumu sistēma daļēji sniedz īstermiņa priekšrocības

³⁰ Balstoties uz iepriekš izteikto pieņēmumu, minētā summa aprēķināta, katrā konkrētajā iepirkuma nedēļā no Regulatora tarifa atņemot LE piedāvāto cenu konkurējošā iepirkuma daļā (veicot aprēķinus atsevišķi TEC-1 un TEC-2) un reizinot ar LE pārdoto apjomu garantētā apjoma ietvaros, tādā veidā aprēķinot RS veikto pārmaksu par LE ražoto siltumenerģiju.

³¹ *divdaļīgais siltumenerģijas tarifs* – tarifs, kurā siltumenerģijas mainīgās izmaksas ir attiecinātas uz lietotājiem pārdotās siltumenerģijas vienību, nosakot enerģijas maksu, un pastāvīgās izmaksas ir attiecinātas uz kopējo lietotāja pieprasīto siltuma jaudu, nosakot jaudas maksu. Lietotājs maksā enerģijas maksu par patērēto siltumenerģiju un jaudas maksu par kopējo pieprasīto siltuma jaudu kā pastāvīgu maksājumu neatkarīgi no patērētā siltumenerģijas daudzuma

³² Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas 2010. gada 11. jūnija lēmums Nr. 1/10 "Koģenerācijas tarifu aprēķināšanas metodika", pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=211966>

³³ Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas 2010. gada 14. aprīļa lēmums "Siltumenerģijas apgādes pakalpojumu tarifu aprēķināšanas metodika" Nr. 1/7 pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=208283>

patērētājiem pastāvošās aktīvās konkurences iepirkuma konkurējošajā daļā dēļ. Vienlaikus KP uzskata, ka LE siltumenerģijas cenai (tarifam) nekonkurējošajā jeb garantētajā daļā vajadzētu atbilst LE konkurējošās daļas cenai, proti, konkurējošajā daļā LE konkurences spiediena rezultātā piedāvā zemāku cenu nekā nekonkurējošajā daļā, tad patiesā LE siltumenerģijas tirgus cena pirmšķietami atspoguļojas konkurējošās daļas cenās.

- 94 Līdz ar to, lai veicinātu konkurenci un tirgus attīstību un pielāgošanos nākotnes vajadzībā, KP ieskatā, pakāpeniski būtu veicināma kopējā tirgus atvēršana, risinot šo jautājumu kompleksi, gan no lotes dalījumu proporcijas, gan no atlikumsiltuma jautājuma, gan no siltumenerģijas iepirkšanas perioda izmaiņām. KP arī aicina RS piesaistīt neatkarīgu ekspertu, lai veiktu Rīgas pilsētas Daugavas labā krasta visatbilstošākā siltumenerģijas iepirkuma modeļa izveidi.

8. SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

- 95 Balstoties uz tirgus dalībnieku viedokļiem par pastāvošā siltumenerģijas iepirkuma modeļa nepilnībām, KP secina, ka esošā iepirkuma sistēma nenodrošina pilnvērtīgu un vienlīdzīgu konkurences attīstību. Līdz ar to ir pamats siltumenerģijas iepirkuma Daugavas labajam krastam modeļa pilnveidošanai. Vienlaikus siltumenerģijas iepirkuma sistēmas pilnveidošanas mērķim jābūt vērstam uz ražošanas efektivitātes un efektīvāko tehnoloģiju izmantošanu, tostarp dažādu tehnoloģiju radītā atlikumsiltuma uzņemšanu sistēmā.
- 96 Tā kā siltumenerģijas tirgus ir piesātināts ar ražošanas jaudām, kuras turpina palielināties, efektīvam tirgus mehānismam jānodrošina, lai pieprasījums tiktu segts ar efektīvākajām tehnoloģijām, sniedzot patērētājiem siltumenerģiju par iespējami zemām cenām un atbilstoši vides ilgtspējas prasībām. Ņemot vērā minēto, KP aicina RS uzlabot siltumenerģijas iepirkuma modeli, ņemot vērā efektivitātes, ilgtspējas, siltumenerģijas ražotāju attīstības iespēju, pakalpojuma sniegšanas nepārtrauktības, kā arī patērētāju ieguvumus zemāku gala cenu veidā, izvērtējot iepirkuma proporciju izmaiņas konkurējošās tirgus daļas apjoma palielināšanai, konsultējoties ar nozari labākā risinājuma panākšanai.
- 97 KP jautājumā par tirgus sadalīšanas atcelšanu, pārejot uz vienotu apjomu jeb iespēju palielināt siltumenerģijas iepirkuma proporciju konkurējošajā daļā, uzskata, ka RS ir vērtējama un realizējama pakāpeniska pāreja uz brīva tirgus atvēršanu, ļaujot tirgum pašam pašregulēties. Pakāpeniski, noteiktā laikā mazajiem neatkarīgajiem siltumenerģijas ražotājiem attīstoties un palielinot siltumenerģijas ražošanas jaudas, varētu notikt konkurējošās daļas palielināšanās un attiecīgi LE garantētās siltumenerģijas daļas samazināšanās, kas potenciāli veicinātu arī pakāpenisku virzīšanos uz brīva tirgus atvēršanu siltumenerģijas iepirkšanā.
- 98 KP ieskatā, pakāpeniski būtu veicināma kopējā tirgus atvēršana, risinot šo jautājumu kompleksi, gan no lotes dalījumu proporcijas, gan no atlikumsiltuma jautājuma, gan no siltumenerģijas iepirkšana perioda izmaiņām. Kā arī KP aicina RS piesaistīt neatkarīgu ekspertu, lai veiktu Rīgas pilsētas Daugavas labā krasta visatbilstošākā siltumenerģijas iepirkuma modeļa izveidi.
- 99 Ņemot vērā, ka pastāvošajā RS iepirkuma modelī netiek piemērots ekonomiskā pakāpeniskuma princips visam siltumenerģijas iepirkumam kopumā, bet tikai konkurējošajai iknedējas daļai, atlikušajā iepirkuma daļā LE nav stimula piedāvāt zemāku cenu par Regulatora noteikto tarifu, kā arī RS daļu siltuma apjomu iegādājas no LE par noteikto tarifu, lai gan tirgū pastāv lētāks piedāvājums. Līdz ar to KP secina, RS izveidotais siltumenerģijas iepirkuma modelis rada ievērojamas priekšrocības LE, kas izpaužas kā iespēja pārdot saražoto siltumenerģiju abās iepirkuma daļās – konkurējošā daļā un garantētā apjomā, ļaujot LE piemērot atšķirīgas cenas atkarībā no iepirkuma daļas, kurā tā izsaka savu piedāvājumu.

Līdz ar to KP uzskata, ka LE siltumenerģijas cenai (tarifam) nekonkurējošajā jeb garantētajā daļā vajadzētu atbilst LE konkurējošās daļas cenai, proti, konkurējošajā daļā LE konkurences spiediena rezultātā spēj piedāvāt zemāku cenu nekā nekonkurējošajā daļā, tad patiesā LE siltumenerģijas tirgus cena pirmšķietami atspoguļojas konkurējošās daļas cenās. KP aicina RS apsvērt nosacījumus siltumenerģijas iepirkuma noteikumos, ka LE par siltumenerģijas nosolīto cenu konkurences zonā pārdod siltumenerģiju arī monopola zonā par attiecīgo periodu. Minētais nodrošinātu to, ka LE, piedaloties siltumenerģijas iepirkuma izsolēs, atrastos salīdzināmos apstākļos ar mazajiem neatkarīgajiem siltumenerģijas ražotājiem, kā ar nodrošinātu reālā tirgus apstākļiem atbilstošu LE siltumenerģijas cenu monopola zonā par periodu, kad tā spēj piedāvāt siltumenerģiju lētāk nekā noteiktais tarifs.

- 100 Vienlaikus situācijā, kad tirgū ražošanas jaudas ir pietiekamas, lai nodrošinātu patērētāju intereses, ir jāveic tirgus mehānisma uzlabojumi, kas nodrošinātu konkrētajā brīdī efektīvākās tehnoloģijas izmantošanu. KP priekšlikums Regulatoram kopā ar RS, uzsākot darbu pie atlikumsiltuma jautājuma, vērtēt, vai atlikumsiltuma jautājumā ir nepieciešams veikt papildinājumus vai izmaiņas Regulatora metodikās, tai skaitā koģenerācijas tarifu aprēķināšanas saturā un izstrādāt to atbilstoši nākotnes tirgus apstākļiem, ņemot vērā, ka atsevišķās valstīs atlikumsiltuma cena tiek regulēta.
- 101 KP aicina RS vērst Regulatora uzmanību, ko RS norāda arī Tirgus uzraudzībā, un, savstarpēji sadarbojoties, apsvērt nepieciešamību papildināt metodikas, ņemot vērā plānotās RS izmaiņas siltumenerģijas iepirkuma modelī, gan uzlabojot jaudas maksas (komponentes) definīciju, nosakot kritērijus (pakalpojuma grozu), kuriem pastāvēt, ir iespēja piemērot divdaļīgu tarifu (balansēšana, drošuma rezervju uzturēšana, sistēmas hidraulikas pakalpojumi, iespējams u. c.), gan ņemot vērā siltuma ražotāju tehniskās iespējas un novēršot iespējamu diskrimināciju starp tirgus dalībniekiem ar salīdzināmām tehniskām iespējām, gan apsverot nepieciešamās izmaiņas saistībā ar balansēšanas pakalpojumu (plānojot, ka nākotnē par balansēšanas pakalpojumu varētu norēķināties katrs no ražotājiem atsevišķi), gan potenciāli plānoto atlikumsiltuma piedāvāšanu tirgū.
- 102 Vērtējams tirgus dalībniekiem un atbildīgajām iestādēm jautājums par balansēšanas nodrošināšanu kā, piemēram, ka par balansēšanas pakalpojumu būtu jānorēķinās katram neatkarīgajam siltumenerģijas ražotājam pašam, nevis tikai RS, un nākotnē būtu ieviešama balansatbildība, kas novērstu mazo neatkarīgo ražotāju bažas par LE priekšrocību radīšanu un vienlīdzīgi visi tirgus dalībnieki piedalītos šī pakalpojuma samaksā.
- 103 KEM kā atbildīgajai institūcijai par klimata un enerģētikas politikas jomu ir pienākums izvērtēt, kāda siltumenerģija var tikt uzskatīta par atlikumsiltumu un kurām komercsabiedrībām atlikumsiltums var rasties Direktīvas 2018/2001 izpratnē, vienlaikus sabalansējot ilgtspējas jautājumus ar konkurences jautājumiem. KP aicina KEM un RS izvērtēt, kāds modelis atlikumsiltuma apgūšanai un realizēšanai būtu vispiemērotākais, lai negatīvi neietekmētu konkurenci un radītu ieguvumus gala lietotājiem (patērētājiem) ar zemāku siltumenerģijas cenu.

Pateicība

Konkurences padome pateicas visiem iesaistītajiem, kas sniedza izpētes veikšanai nepieciešamo informāciju. Īpaši Konkurences padome pateicas mazajiem neatkarīgajiem siltumenerģijas ražotājiem, kā arī AS "RĪGAS SILTUMS" un AS "Latvenergo" par viedokļu sniegšanu un sadarbību izpētes virzībā.

Par tirgus izpētēm

Konkurences padome veic tirgus izpētes – padziļinātu konkurences situācijas analīzi, lai atklātu un novērstu konkurences kropļojumus, kas ierobežo uzņēmumu vienlīdzīgu sāncensību, un veicinātu konkurences apstākļus tirgū. Tāpat Konkurences padome arī veic ar lēmumu uzlikto tiesisko pienākumu izpildes uzraudzības.

Sabiedrības līdzdalības iespējas

*Anonīmas ziņošanas iespēja Konkurences padomes interneta vietnē:
<http://www.kp.gov.lv/lv/tipoffs>*

Informēt Konkurences padomi par iespējamiem pārkāpumiem vai saņemt konsultāciju iespējams gan klātienē (iepriekš piesakoties), gan telefoniski (arī neatklājot savu identitāti):

Konkurences padome

Brīvības 55, 2. korp.,
Rīga, LV-1010,
Tālrunis: +371 67282865
E-pasts: pasts@kp.gov.lv

www.kp.gov.lv

[@KPgovLV](https://twitter.com/KPgovLV)

[Konkurences padome](https://www.facebook.com/Konkurences.padome)

[Latvijas Konkurences padome](https://www.linkedin.com/company/latvijas-konkurences-padome)

[Konkurences padome](https://plus.google.com/Konkurences.padome)